

SANAT ELEŞTİRİSİ İÇERİKLİ DERSLERİN ATÖLYE UYGULAMA SÜRECİNE YANSIMASINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ VE ÖĞRETİM ELEMANI GÖRÜŞLERİ

Rıdvan ARSLAN

Doktora Öğrencisi Rıdvan Arslan, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü sdbedir@anadolu.edu.tr

Suzan Duygu ERİŞTİ

Prof. Dr. Suzan Duygu Erişti Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü sdbedir@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2511-6830

Necla ÇOŞKUN

Prof. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü sdbedir@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7687-0630

Arslan, Rıdvan; Suzan Duygu Erişti ve Necla Çoşkun. "Sanat Eleştirisi İçerikli Derslerin Atölye Uygulama Sürecine Yansımalarına İlişkin Öğrenci ve Öğretim Elemanı Görüşleri". Sanat Eğitimi Dergisi, 9/2 (2021 Güz): s. 97-115. doi: 10.7816/sed-09-02-02

ÖZ

Sanat eğitimi süreci kuramsal ve uygulamalı bütüncül bir yaklaşım içermektedir. Bütüncül yaklaşımın temelini ise sanat disiplinine dayalı sanat tarihi, sanat eleştirisi, estetik, görsel kültür, disiplinlerarası ilişkiler, çok kültürlülük gibi birçok kuramsal altyapının uygulamaya dayalı alanlar ile ilişkilendirilerek öğrenme süreçlerinde hayata geçirilmesi oluşturur. Türkiye’de kuram ve uygulamanın etkileşimde bulunduğu kimi öğretim süreçleri dikkati çekmekle birlikte çoğunlukla öğrencilerin kuram ve uygulamayı bir araya getirmede bazı sıkıntılar yaşadığı söylenebilir. Bu bağlamda bu çalışmada sanat eğitimi sürecinde kuram ve uygulama etkileşimine dayalı olarak öğrencilerin sanat eleştirisi dersi ile anasanat atölye dersleri arasındaki olası bağlantılara ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu amaca dayalı olarak araştırma nitel araştırma yöntemine dayalı durum çalışması çerçevesinde yapılandırılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü’nde 2018-2019 öğretim yılı güz döneminde öğrenim görmekte olan 7 öğrenci ve anasanat atölye ile sanat eleştirisi içerikli dersler yürüten 3 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar şöyledir: Öğrencilerin sanatsal süreçlere eleştirel bakış açılarını geliştirmeyi hedefleyen sanat eleştirisinin uygulamalı alanlara olumlu yansıdığı söylenebilir. Sanatsal süreçlere eleştirel bir gözle bakabilen öğrenciler, bu bakış açısını kendi çalışmalarına yansıtarak kendilerini daha iyi ifade edebilmektedirler. Öğretim elemanı görüşlerine dayalı olarak ise bireylerin sosyal hayatlarında da önemli bir yere sahip olan sanat eleştirisinin, farkındalığı yüksek bireyler yetiştirmede önemli olduğu vurgulanmaktadır. Öğrencilerin sanat eleştirisi ve atölye dersleri arası ilişkilendirme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar da araştırma sonuçlarında ortaya çıkan önemli bir noktadır. Öğrencilerin sanat eleştirisine ilişkin farkındalıklarının olmasının yanında bir takım ön yargılar ve genellemeler içermesi de araştırma sonuçlarına göre vurgulanan bir durumdur.

Anahtar Kelimeler: Sanat eğitimi, sanat eleştirisi, anasanat atölye, temel tasarım

Makale Bilgisi:

Geliş: 17 Haziran 2021

Düzeltilme: 4 Ağustos 2021

Kabul: 23 Ağustos 2021

Giriş

Sanat eğitimi sürecinin sanatsal yaklaşım ve bakış açılarına ilişkin farkındalık geliştirmesi, görsel bağlamlara dayalı algılamayı öğrenmesi, kendini ifade edebilmesi, yaratıcı, özgün düşünceler geliştirebilmesi yoluyla sanat alanında çağdaş bir kimlik ortaya koyabilmesini içerdiği söylenebilir. Bu süreç içinde sanat eğitimi yolu ile birey, yaşadığı çevreyi gözlemleyerek sanatsal bakış açısına dayalı olarak analiz edebilmekte, uygulamaya dönük yaratıcı fikirlerle özgün bir sanatsal dil oluşturabilmeye ilişkin yeterlilikler kazanmaktadır (Yazar, Aslan ve Şener, 2014, s. 594). Bu yeterlilikler bireyin yaşamsal süreçlerinde farklı bağlamlar ile karşısına çıkmakta ve sanat eğitiminin kuramsal ve uygulamalı süreçlerine ilişkin farkındalıklar ile içinde bulunduğu ortamı daha farklı biçimde yorumlamaktadır.

Geçmişten günümüze birçok sanat eğitimi yaklaşımı ortaya çıkmıştır bu yaklaşımlardan en etkili olanlardan birisi Disiplin Temelli Sanat Eğitimi yaklaşımı olmuştur. Sanat alanının bütüncül bir şekilde öğretiminde etkili olan bu yaklaşımda sanat tarihi, estetik, sanat eleştirisi ve uygulama aşamaları yer almaktadır (Kırısoğlu, 2005, s. 2-3). Bu yaklaşım çerçevesinde kuşkusuz sanat alanını kuram ile uygulamaya dayalı ilişkiselliği bütüncül sürecin temelini oluşturmaktadır.

Sanat eğitimi sürecinde farklı sanat disiplinlerinin nasıl bir kültürlerarası etkileşime ve dünyayı anlamlandırmada nasıl bir derinliğe zemin hazırladığının anlaşılabilirliği bir gerekliliktir. Öğrencilerin bütüncül bir süreç içerisinde yaşayan ve yaşamda karşılık bulan kuramsal ve uygulamalı bir bakış açısı kazanmaları önem taşımaktadır. Bu farklı disiplinler sanatın ilişkiselliğini tanımak, öğrenmek ve seçmek için bir birikim sağlayacağı gibi öğrencilere yeni biçimler oluşturmada da temel oluşturacaktır (Kırısoğlu, 2005, s. 137). Sanat tarihi ve estetik ve sanat eleştirisine ilişkin yeterlilikler uygulama sürecinde karşılık bulduğunda biçimsel sorgulama, estetik sorgulama, sanat tarihi bağlamında sorgulama gibi çok yönlü ve süregelen bir sorgulama süreci ile daha nitelikli bir uygulama süreci yapılandırmak kaçınılmaz olacaktır. Bu süreç içerisinde sanat eleştirisi birçok noktada uygulama sürecine yansıtacak boyutlar içermektedir. Öncelikle öğrencilerin bir sanat eseri üzerinde sorgulama yaparak kendi anlamlarını oluşturma süreci olarak ele alınabilecek olan sanat eleştirisi aynı zamanda bilinçli ve farkındalığı yüksek bir sanat izleyicisi yetiştirerek görsel okur-yazarlık ile birlikte çok yönlü okuryazarlıklara ilişkin yeterliliklerin kazandırılmasında önemli bir alandır.

Bilindiği üzere yaşadığımız bilişim çağında bilgi, doğru ve mantıksal bir ifade ile yorum yapabilmeyi sağlar. Bundan dolayı eğitimin önemli amaçlarından biri, öğrencileri araştırmaya, incelemeye yönelterek, algı ve birikimleri sentezlemelerini, çevrelerindeki olguları, nesnelere anlayabilmelerini, kendilerini rahatlıkla ifade edebilmelerini, eleştirel düşünebilmelerini ve sağlıklı karar verebilmelerini sağlamaktır (Daşdağ, 2010, s. 379). Sanat eleştirisi de bunu oluşturarak öğrencilerin birikimleri doğrultusunda sistemli kararlar verebilmesi amacıyla eleştirel yapılarını belirli temellere oturtturarak daha disiplinli bir bakış açısı ile bakma olanağı vermektedir. (Özsoy, 2003, s. 40). Sanat eleştirisinin hedefi bir sanat nesnesinin değerini, anlamını ortaya çıkarmak ve sanat eserinin niçin, nasıl güzel olduğuna karar vermede temel oluşturmak ve düşünsel bir boyuta ulaşmaktır (Boydaş, 2007, s. 20).

Sanat eğitimi süresince kazandırılması hedeflenen sanat tarihi, estetik ve sanat eleştirisi olgularının öğrencilerin kişiliklerine yaşamlarına, davranışlarına ve hangi sanat alanında üretim yapmak istiyorsa işlerine yansımaları gerekir. Bu anlayışın harmanlandığı işe koşulduğu alan, disipline dayalı sanat eğitiminin uygulama alanına denk gelmektedir. Uygulamalarda bilgi, beceri ve ustalık deneyimlerle elde edilmektedir. Bireyler tıpkı sanatçıların yaratma süreçlerinde olduğu gibi yapıtıyla etkileşim içerisine girmektedir. Kırısoğlu'na göre (2005, s.122) Öğrenciler görmeyi, araç ve gereçleri beceri ile kullanmayı, doyum sağlayacak çalışmalar üretmeyi ve yaratılan bir formda estetik değerler yanında güçlü bir anlatım yaratmayı uygulama alanı içinde öğrenmektedirler. Sanat eğitimi programlarına bakıldığında kuram ve uygulamanın etkileşim içerisinde olması hedeflenen bir yapı dikkati çeker. Araştırma kapsamında sanat eleştirisi içerikli dersler ile anasanat atölye dersleri etkileşiminin sorgulanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda öncelikle sanat eğitim programlarının genel yapısına değinilecek, sanat eğitiminde atölye eğitiminin temeli sorgulandıktan sonra anasanat atölye derslerinin genel yapısı ve temel tasarım eğitimi üzerinde durulacak, araştırma amacı kapsamında sanat eleştirisi irdelenecek ve yine Türkiye'deki Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitimi bölümlerindeki sanat eleştirisi içerikli derslerin yapısına değinilecektir, genel yapı ortaya konulduktan sonra ise uygulamalı dersler temelinde anasanat atölye dersleri ile sanat eleştirisi içerikli derslerin etkileşimi sorgulanacaktır:

Yüksek Öğretim Kurumu'nun Türkiye'deki tüm Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim- İş Öğretmenliği Lisans Programlarında ortak şekilde yürütmeleri için belirlemiş olduğu atölye dersleri Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Programında da yer almaktadır. Anasanat atölye dersleri olarak; Resim (I, II, III, IV, V, VI), Grafik Tasarım (I, II, III, IV, V, VI), seçmeli sanat atölye dersleri olarak; Resim (I, II), Grafik Tasarım (I, II), Heykel (I, II), Özgün Baskı (I, II), Fotoğraf (I, II), birinci sınıf zorunlu atölye dersleri olarak;

Temel Tasarım (I, II), Desen (I, II), Perspektif, bölümün fiziksel ve öğretim elemanı yeterlilikleri çerçevesinde diğer atölye dersleri; Çözümsel Desen, Resim Teknikleri, Ebru, Minyatür Sanatları, Vitray, Mozaik, Yazı, Fotoğraf, Dijital Fotoğraf, Hat sanatları (http-1).

Bu dersler, atölye içinde gerçekleştirilen ve uygulamaya yönelik öğrenme-öğretme süreçlerine yansıyan çok yönlü boyutlar içermektedir. Bir anlamda kuram ve uygulamanın ilişkilendirildiği süreçlerdir. Seçmeli sanat atölye dersleri iki yarı yılda alınırken anasanat atölye dersleri altı yarıyılda tamamlanmaktadır. Yukarıda belirtilen atölye derslerinin çeşitliliği ve eğitim sürecindeki ders saati bağlamında Sanat Eğitimi Programındaki önemini bir göstergesidir.

Öğrenciler üniversite yaşamlarının ilk yılından başlayarak aldıkları atölye derslerini üniversitenin son dönemine kadar sürdürmektedirler. Atölyeler öğrencilerin öznel gelişim sürecini içermekle birlikte yine kendi yetenekleri, tasarım bakış açıları, eleştirel sorgulayıcılıklarını da görebilecekleri bir alandır. Bu çerçevede sanat eleştirisi ve uygulama alanı olarak anasanat atölye dersleri birbiri ile ilişkili olan iki önemli alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma, bu iki alanın karşılıklı ilişkileri üzerine öğrenci görüşlerini temel alarak oluşturulmuştur. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerini belirlemek ve araştırmada sunmak amaç edinilmiştir. Doğrudan bu süreci sorgulamak amacına yönelik araştırmaların az sayıda olması ise çalışmayı önemli kılmaktadır.

Sanatçı yetiştirme amacıyla oluşturulmuş atölye geleneğinin Rönesans'la birlikte oluştuğu bilinmektedir. Yalnız bu geleneğin önceki dönemlerde zanaat amacıyla sürdürüldüğü bilinmektedir. Bu sebeple geçmişte baktığımız zaman Eski Yunan sanatında heykeltıraş ve ressamların zanaatçı olarak lonca teşkilatlarında işler yapmış olduklarını görürüz. Çalışmalarının beğenilmesi kendi mesleklerinin sıkı kurallarını iyi uygulayabilmelerine bağlıdır ve teknik yetenekleri ile sınırlanmış, yaratıcılık gibi öğelerden ayrı bir profilleri vardır (Asutay, 2018, s. 32). Erken Ortaçağ'da Geç Antik dönemden kalan bir tutumla sanatı öğretilen bir aktivite olarak görmeye devam etmektedir. Keskin kurallara dayanan, yaratıcılığı ve bireyselliği dışlayan, dehaya ve orijinallığe yer tanımayan bir görüşe devam etmiştir ancak 12. ve 13. yüzyıllarda üniversitelerde açılan bölümler resim, heykel gibi alanları ayrı bir disiplin olarak ele almaya da diğer disiplinlerin alt dalı olarak içine almıştır. Rönesans döneminde (14. ve 16.yy) ise sanatçılar zanaat gruplarından ayrılarak yeni gruplar kurmaya başlamıştır. Sanatçının önemli bir statü sahibi olmaya başladığı bu dönemde, bireyler atölye mantığı ile sanatçı yetiştirmeye başlamıştır. Bu alanlar lonca gibi teşkilatların aksine sanatı öğretmeye yöneliktir. Bu çağın getirdiği gelişim ise sonraki dönemlerin sanat alanında önemli yenilikler yapabilmesinin önünü açmıştır. 16. yüzyılda Fransa'da kurulan ilk sanat akademisi bu yenilikleri örnek gösterilebilir (1562). Önemli sanatçı kuşaklarının yetişmesini sağlayan bu merkezleri 1863'te kurulan Akademi de Beaux Art gibi kurumlar takip etmiştir. 20. yüzyılın başlarında ise, öncülüğünü P. Klee, Kandinsky gibi sanatçıların olduğu Bauhaus Okulu geleneksel akademinin dışında, yeni program ve yöntemlerle öğrenci yetiştirmeyi amaçlayan kurumlardan birisi olarak faaliyete geçmiştir. Sanatçının yaratma gücünü sanayi toplumunun ihtiyaçlarına bağlamaya çalışmışlardır (Bulat, Bulat, ve Aydın, 2014, s. 107-109).

Türkiye'de ise Ecole des Beaux-Arts modelini esas alan Sanayi-i Nefise Mektebi ile Bauhaus Okulu modelini esas alan Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü ve ardından Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu (1957) arasında sanat eğitiminin şekillendiği söylenebilir (Aliçavuşoğlu, 2009, s. 21). 1998 yılında sayısı 20'ye ulaşan bu kurumlar Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri olarak ikiye ayrılmıştır. Güzel Sanatlar Fakülteleri genel olarak plastik sanatlar eğitimine odaklanmakta, Eğitim Fakülteleri ise sanat eğitimcisi yetiştirmek amacıyla plastik sanatlara ilave olarak pedagojik derslere yer vermektedir. Bu kapsamda açılmış olan Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü (1985-86) sanat eğitimcisi yetiştirme amacıyla olan üniversitelerden birisidir (Karabıykoğlu Boduroğlu, 2010, s. 16-24). Bu üniversitelerin güzel sanatlar bölümleri atölye geleneğini belirli bir disiplinle oluşturmakta ve çok yönlü bir şekilde eğitim vermeyi amaçlamaktadırlar. Atölye geleneği anlamında günümüzde sistemleşerek eğitim veren Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde dersler belirleyerek bireylerin yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

YÖK Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programında Görsel Sanatlar Öğretmenliği ders içeriklerine baktığımız zaman diğer ders saatlerinden daha fazla olması ve üniversite öğrencilerinin 6 yarıyıl boyunca bu dersi alması sebebiyle öznel gelişimin yoğunlukla beklendiği ders olarak Anasanat Atölye dersleri gözümüze çarpmaktadır. Öğrenim hayatlarının büyük kısmında yer alan bu uygulama dersi, öğrencilerin yaratıcılığını geliştirecek uygun mekân, zaman ve malzemelerin sunulduğu, gerekli yönlendirme ve alan ile ilgili bilginin verildiği, onların yaratıcı düşüncelerini ortaya koyabilme ve gelişebilmelerine olanak sağlandığı ortamlardır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007, s. 30). Bireylerin kendini yansıtmaları ile açıklanan yaratma süreci kişiden kişiye, bir disipline bir başka disipline, aynı kişide farklı zamanlarda farklı bir süreç olarak ortaya çıkabilmektedir. Bireylere yönelik olarak, uygulamalı, aktif bir süreç olan bu yapı önemli bir basamak olarak değerlendirilmektedir (Alper, 2008, s. 17).

Anasanat atölye dersleri, sanatsal ifade biçimlerinin özgün olarak yansıdığı, farklı yöntem, teknik ve malzemelerin deneysel olarak sorgulandığı, sanat eserleriyle sorgulama sürecinin devam ettiği ve öğrencilerin kendi bakış açılarına göre görsel bir dil oluşturma yeterliliğini geliştirici derslerdir. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Ayrıca bu derslerde bireyler, doğayı, yaşadığı çevreyi, nesnelere ve sanat eserlerini kaynak olarak ele alarak, gözlem-analiz-sentez sistematığı içinde yorumlamaya çalışmaktadır. Desen çalışmalarıyla başlayan "düşüncenin nesnelleşmesi süreci", giderek ışık-gölge, leke-form gibi temel kavramları da içerir ve bu etkenleri, kendi yaratıcılığı çerçevesinde sürekli olarak yeniden bir araya getiren öğrenci, yeni oluşumlara açık bir kompozisyon endişesini içinde taşır. Sanatsal sezgilerini geliştirmesini ve sanat aktiviteleri ile eğitim arasında kişisel bir birleşim kurabilmeleri hedeflenmektedir (Beyoğlu ve Akyürek, 2017, s. 140-141).

Temel Tasarım Eğitimi temellerini Bauhaus ekolünden almakta ve bu çerçevede sanat ve endüstriyel üretim arasında bir ilişkisellik sorgulanmaktadır. Bu çerçevede eğitim programı da bu çok yönlü ilişkisellik üzerine kurgulanmıştır (Kırıçoğlu, 2005, s. 28). Temel Tasarım, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerini belirli bir noktaya getirmeyi, öğrencilerin kişisel özelliklerini tanımalarına yardımcı olmayı, yargılarını denetlemeyi ve ön yargılarından kurtarmayı amaçlayan bir disiplin olarak doğmuştur.

Türkiye’de eğitim Fakültelerinin Görsel Sanatlar Öğretmenliği Programlarında haftada sekiz ders saati okutulan Temel Tasarım siyah-beyaz ve renkli olmak üzere iki boyutlu ve üç boyutlu çalışmalar yapılmaktadır. Temel Tasarım dersi, öğrencinin çevreyi duyarlı biçimde gözlemlemesini, algılama ve ayırt etmeyi öğrenmesini, estetik, algı geliştirmesi ve görsel ifade gücünün artmasını amaçlayan bir derstir. Derste, tüm disiplinlerin temelinde olan sanatın elemanları; nokta, çizgi, renk, biçim, form, değer (valör), doku, aralık (boşluk); ve sanatın ilkeleri; denge, ritim, hareket, zıtlık, bütünlük (birlik – çeşitlilik), vurgu, örüntü (motif) gibi görsel sanatların ortak öğelerinin öğrencilere kazandırılması hedeflenmiştir. Öğrencilerin yeni problemler edinerek yeni malzemelerle uğraşmaları için genelleştirilmiş tekniklerin kullanılmasının yanı sıra kendilerinin deneyerek teknikleri öğrenmeleri, geliştirmeleri ve yeni ifade biçimleri elde etmeleri sağlanmaktadır. Bu derste öğrenci malzemeyi kullanmayı, form oluşturmayı, ifadesini kuvvetlendirmeyi, fikir ve bilgisini nasıl ve hangi yolla geliştirebileceğini, tasarım oluştururken hangi metotları izleyeceğini, süreci nasıl kullanacağını öğrenir (Erim, 2011, s. 489-490).

Anadolu Üniversitesinin internet sitesinde Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Programında Temel Tasarım dersinin kazanımları şöyle sıralanmıştır:

1. Plastik sanat elemanlarını iki ve üç boyutlu uygulamalı çalışmalarda kullanır.
2. Tasarımında çizgi türlerini ve değerlerini kullanır.
3. Tasarımında renk zıtlıklarını uygular.
4. Tasarımında biçim ve mekan ilişkisini kurar.
5. Tasarımında doku farklılıklarını görselleştirir.
6. Plastik sanat ilkelerini iki ve üç boyutlu uygulamalı çalışmalarda kullanır.
7. Tasarımında plastik sanat elemanları arasında dengeyi kurar.
8. Tasarımında plastik sanat elemanları arasında ritim ve hareketi sağlar.
9. Tasarımında plastik sanat elemanları arasında zıtlık ilişkilerini kullanır.
10. Doğayı gözleme ve soyutlama yoluyla tasarımlar yapar.
11. Doğa gözlemlerini çizimine aktarır.
12. Doğa gözlemlerini üç boyutlu çalışmalarına yansıtır ([http-](http://) 2).

Sanatın elemanlarını ve ilkelerini öğretmek bunları öğrencilerin bireysel çalışmalarına yansıtmasını sağlamak amacıyla verilen temel tasarım dersinin eğitim süreci açısından önemli olduğu ve sanatsal yaratım sürecinin temeli olduğu görülmektedir. Bu amaçla verilen temel tasarım eğitimi, ülkemizde gerek sanatçı yetiştiren gerekse sanat eğitimcisi yetiştiren kurumların öğretim programlarında temel derslerden biridir.

Eleştiri kavramı tarih öncesi dönemlerden Antik Yunan (Akkaya, 2014, s. 25) ve Rönesans döneminde yapılan çalışmalara kadar geniş bir zaman dilimi içinde yer aldığı görülmektedir. Ancak bu dönemlerde kuramsal bir boyutta ele alınmadığından dolayı modernist dönemle ilişkilendirilmektedir (Balci, 2013, s. 9). İlk olarak dinsel bir kimlikle oluşmuş olan modernist kelimesi (Habermas, 1994, s. 31) Rene Descartes’in, Hristiyanlık ve Aristoteles felsefesi üzerine kurulu olan skolastik düşünceye sırtını dönerek bütün bilimlerini birleştirmeye çalışması ile felsefi bir kimlik kazanmıştır (Yılmaz, 2013, s. 16-17). 18. yüzyıl felsefesinde bu görüşü yayan Immanuel Kant ise Descartes’in oluşturmuş olduğu yapıyı bir üst basamağa taşımıştır. Sanatı tümüyle özerk bir alan olarak görüp onu kutsayarak önemli olduğunu göstermiş ve yaratıcılığın doğuştan olduğunu ve kendi kurallarını kendisi verebileceğini ifade etmiştir. Bu yapının toplum ile sanata yansımaları ise etkisi azalan aristokrat sınıfın yerini burjuva sınıfının almasıyla ve bu sınıfla

özdeşleşmesiyle mümkün olmuştur. Giderek artan rekabet ve pazar ortamı sanat eserlerinin değerini sorgulamaya itmiştir (Balci, 2013, s. 11). Denis Diderot'un eleştirileri bu kapsamda bilindik eleştirilerdir. Paris Resim ve Heykel Akademisi tarafından organize edilen Bienal Salonları üzerine yazmıştır (Barrett, 2014, s. 30).

Modernist anlayışla olgunlaşan eleştiri, zamanla kuramsallaşarak daha üst boyutlara ulaşmıştır (Barrett, 2015, s. 250). Bir sanat eseri üzerinde tartışmak amacıyla yöntem geliştirdiği bilinen ilk sanat eğitimcisi Edmund Feldman'dır. Akademik Eleştiri, Basın Eleştirisi, Popüler Eleştiri ve Pedagojik Eleştiri adı altında kategorilere ayırdığı sanat eleştirisi türlerinden pedagojik eleştiri yöntemi ise eleştirilenlerce genel olarak benimsenmiş olan eleştiri türüdür. (Mercin ve Alakuş, 2005, s. 4). Pedagojik Eleştirinin aşamalarını ise: Betimleme, Çözümleme, Yorumlama, Yargı olmak üzere 4'e ayırmıştır. Betimleme sanat eserini meydana getiren sanatsal elemanlarla ilgilenerek yapıtı anlamlandırmaya yönelik sorular sorulurken (Gökay, 1998, s. 74) çözümleme genel olarak eserin nasıl düzenlendiğine ilişkin yorumlamalar bulunmaktadır (Mercin ve Alakuş, 2005, s. 42). Yorumlama sanatçının amacının ne olduğu, neyi ifade etmek istediği ortaya konmaya çalışılarak sanat eserinin uyandırdığı hisler, bu hislere neden olan tasarım öğelerinin özellikleri, eserdeki zaman, mekân, sosyal ve kültürel vb. özellikler, sanat eserinin içerdiği evrensel mesaj, toplumdaki değeri ve simgeler gibi konular üzerinde yorum yapılmaktadır (Karabulut, Karakuzu ve Konca, 2008, s. 100-102). Yargı ise sanat eleştirisinin en son aşamasıdır. Bu adımda, daha önce elde edilen bütün veriler kullanılmaktadır (Boydaş, 2007, s. 47). Estetik yargı basamağında bireyden sanat eseri hakkında bir değer yargısı üretmesi beklenmektedir ve eserin başarılı olup olmadığına karar vermesi ve estetik yargı için estetik kuramlardan birini veya birkaçını kullanması istenmektedir (Mazlum ve Ekmekçi, 2016, s. 68).

Türkiyede Eğitim Fakültelerinin Güzel Sanatlar Eğitimi Programlarında yer alan Sanat Eleştirisi içerikli derslere bakıldığında durum şu şekildedir: VI. yarıyılıda iki ders saati okutulan Sanat Eleştirisi dersi, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) tanımına göre "eleştiri kuramları, sanat eleştirisinin görsel sanatlar eğitimindeki yeri ve önemi, araştırmacı sanat eleştirisi yöntemi, eleştiri evreleri ve eleştiride sorgulama stratejileri, örnek sanat eserleri (reprodüksiyon) üzerinden eleştiri" uygulamalarını kapsamaktadır (YÖK, 2018). Kazanımları ise şöyle belirtilmektedir:

"Sanat kuramları çerçevesinde sanat eserlerini inceleyerek eleştirel düşünmeyi geliştirme, sözlü ve yazılı olarak sanat eserini yorumlayabilme ve değerlendirebilmeyi içerir; ayrıca öğrencilerin çağdaş sanat eserlerine ilişkin felsefi düşüncelerini geliştirmeleri teşvik edilir; dersin karşılıklı tartışmalarla işlenmesi sağlanır, tartışmaların etik kurallara uygun olarak yürütülmesine dikkat edilir; sanat eleştirisinin görsel sanatlar eğitimindeki yeri ve önemi üzerinde durulur" (YÖK, 2018).

Bu dersin Anadolu Üniversitesi'nin internet sitesinde Güzel Sanatlar Eğitimi Programı kazanımları şu şekilde belirtilmiştir:

- Eleştiri ve sanat eleştirisi kavramlarını tanımlayabilir.
- Sanat eleştirisinin tarihsel gelişimini açıklayabilir.
- Geçmişten günümüze birçok sanat eserini eleştirebilir.
- Sanat eserinin oluşumunu etkileyen sosyolojik, psikolojik, bilimsel, felsefi etmenleri yorumlayabilir.
- Sanat eserlerinin tasarım öğelerini ve ilkelerini analiz edebilir.
- Eğitsel sanat eleştirisi uygulamalarını örneklendirebilir.
- Sanat eleştirisinin kapsamını ve amaçlarını tartışabilir.
- Sanat eleştirisi türlerini ve belirgin özelliklerini açıklayabilir.
- Eleştiri türlerini sanat eserleriyle ilişkilendirebilir.
- Sanat eleştirisinin diğer disiplinlerle olan ilişkisini açıklayabilir (<http-3>)

Dersin, öğrencileri algısal düzeyde geliştirerek analiz, sentez, değerlendirme gibi üst düzey kazanımları hedeflediği ve bu doğrultuda ilerlediği görülmektedir. Özkan Eroğlu (Eroğlu, 2016, s. 15-21) ise sanat eleştirisinin kazanımlarını; insanı anlamak, insanın ürettiklerini anlamak, üretilen zanaat ve sanat ayrımını yapabilmek, üretilenin sanat ve yaratıcı sanat ayrımını yapmak olarak nitelendirmekte ve önemli bulmaktadır.

Sanat eğitimi süreci, öğrenciler açısından eleştirel sorgulayıcılığın öne çıktığı birtakım yaklaşımlar içermelidir. Bu yaklaşıma dayalı olarak sorular sormak, sorulara çok yönlü yanıtlar bulmak, bu yanıtları çok yönlü olarak analiz etmek, geliştirmek ve değerlendirmek öğrencinin öznel gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda sanat eleştirisi eleştirel sorgulamaya, çok yönlü okuryazarlıklara, ilişkisel düşünmeye ve bu çok yönlülüğe dayalı çıkarsamalarda bulunmaya ilişkin yeterlikleri içermektedir. Bu yeterlikler öğrenci açısından sanat eğitiminin kuramsal ve uygulamalı süreçlerinin ilişkilendirilmesi bağlamında da önem taşımaktadır. Ayrıca sorgulamaya dayalı sanatsal bakış açısı gerçek yaşama aktarılabilir sosyal ve toplumsal bağlamlar içeren ve aktif katılımcı roller yapılandırabilmeye de olanak tanır.

Kırıçoğlu'na göre (2005, s.229-230) öğretim programının en önemli bölümlerinden biri olan sanat eleştirisi, ürün ortaya koyabilmede ve yaratıcı davranışın her sürecinde etkili olmaktadır. Yeni uygulama alanlarının olanaklarını, sınırlılıklarını ve alternatif keşfetme alanlarını da sorgulamayı sağlamaktadır. Bireylerin kendi felsefesini oluşturan bu alan sanatın doğası, kendisi için sanatın ne anlam taşıdığı, sanatın işlevleri, sanatsal sorun çözme süreci, iletişimin anlamı, sanatta anlatımsallık gibi konuların üzerinde durarak hayata yönelik yeni oluşumlar ve farkındalıklar yaratmaktadır. Bu farkındalıklarla öğrenciler çalışmalarına yönelerek uygulama süreçlerine nitelikli bir şekilde yansımaktadır.

Öğrencilerin imgeleri güçlü bir biçimde sorgulaması, imgesel bağlamları ayırıştırıp birleştirerek renk, biçim, doku gibi sanatsal değerlendirmeye yorumlaması, yorumlama sürecine dayalı çıkarsamalarda bulunarak nitelikli sonuçlar ortaya koyması ve bütüncül olarak sorun çözmesi bilişsel bir uğraştır. Bu yönüyle sanat değerlerle düşünmeyi içeren bir süreci içermektedir. Yapılan araştırmalar da genel kitlenin kabul ettiğinin tersine, sanat eğitiminin fazla düşünmeyi gerektirmeyen ve el becerisine dayalı bir uğraş olduğu görüşünün yerine, bilişsel bir uğraş olduğunu ortaya koymuştur (Gökay, 1998, s. 16). Bu aşamada bireylerin çalışmalarını ortaya koyarken bilişsel süreçlerden geçmesi, etrafındaki imge ve biçimlerden yararlanarak bunlara eleştirel bir şekilde yaklaşması gerekmektedir. Sanatsal ifade biçimlerine konu olan birçok kavramın sanatsal değerlerini eleştirel bir bakış açısı ile sorgulayan öğrenciler, bunları bilinçli bir düşünme sürecinden sonra çalışmalarına yansıtmakta ve nitelikli işler yapmaya dayalı olarak yorumlamaktadırlar. Dolayısıyla sanat eğitimi sürecinin kuram ve uygulamaya dayalı etkileşimi kaçınılmazdır. Bu bağlamda da sanat eleştirisi de uygulama sürecine çok yönlü çıktılarla yansımaları noktasında oldukça önem taşımaktadır.

Yöntem

Sanat eleştirisinin anasanat atölye derslerine yansımaları konusunda öğrenci görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yöntemine dayalı durum çalışması çerçevesinde yapılandırılmıştır. Durum çalışması, belirli bir zaman dilimi içerisinde belirlemiş bir durumun kimi sınırlılıklara dayalı olarak derinlemesine incelenmesini içeren bir süreçtir (Gerring, 2007; Miles ve Huberman, 1994). Durum çalışması çerçevesinde araştırma konusunun derinlemesine sorgulanmasına dayalı durumların ve duruma bağlı temaların tanımlanması söz konusudur Aynı zamanda durum çalışması duruma dayalı temaların nasıl oluştuğunu niçin oluştuğunu ve sürecin kendi doğal yaşam çerçevesinde sorgulandığı bir süreçtir (Creswell, 2007). Durum çalışması çerçevesinde belirlenmiş bir zaman dilimi içerisinde kuram ve uygulama dersleri etkileşiminin gözlemlenmesi, süreçten doğrudan etkilenen ve doğal ortam koşulları içerisinde kendilerini ifade eden öğrenciler ve öğretim elemanlarının görüşlerinin belirlenmesi yaklaşımları benimsenmiştir.

Katılımcılar

Araştırmada, katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden, ölçüte dayalı örneklem tekniği dikkate alınmıştır. Bu araştırmanın katılımcılarını Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde 2018-2019 öğretim yılı güz döneminde öğrenim görmekte olan 7 öğrenci ve 2018-2019 güz ve bahar döneminde anasanat atölye ile sanat eleştirisi içerikli dersler yürüten 3 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Araştırma örnekleminin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme belirlenmesinde önceden araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan ölçütleri karşılayan durumların çalışılması amacı ile kullanılan bir yaklaşımdır (Marshall ve Rossman, 2014). Bu çerçevede bu araştırmada araştırmacılar tarafından belirlenen ölçütler, görüşme yapılacak öğrencilerin "sanat eleştirisi içerikli bir dersi daha önce almış olması" ve "görüşme yapılan dönem içerisinde aktif olarak atölye dersi alıyor olmaları" şeklinde belirlenmiştir. Çünkü araştırma amacı çerçevesinde sanat eleştirisi içerikli dersleri atölye sürecinde nasıl yorumladıkları önemli bir ölçüt olarak öne çıkmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşme formu araştırmacı tarafından oluşturulduktan sonra uzman görüşleri (Sanat Eğitimi alanında 1 Doçent 1 ve Dr. Öğretim üyesi) doğrultusunda forma son hali verilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde nitel veri analiz yöntemlerinden tematik analizden yararlanılmıştır. Tematik analiz sürecinde çerçeve oluşturma ve oluşturulan çerçeveye göre verilerin analiz edilmesi söz konusudur. Analiz sürecinde veriler betimlenir, yorumlanır ve neden sonuç ilişkisi ile birbiri ile benzeşen ve yakın olan temalar bir araya getirilir (Erişti, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırma soruları ve araştırmanın kavramsal çerçevesi doğrultusunda verilerin çözümlenmesi üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada öğrencilerle gerçekleştirilmiş yarı-yapılandırılmış görüşmelerin verilerinin

dökümü yapılmış ve çözümlenmiştir. İkinci aşamada araştırmanın kuramsal çerçevesi boyutunda belirlenen temalar temel alınarak öğrencilerin görüşleri analiz edilmiştir. Üçüncü aşamada ise elde edilen bulgular analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırma bulgularının yorumlanmasında geçerliliği sağlamak için uzman görüşü alınmıştır, araştırmacı ve uzman arasında uzlaşım sağlanmıştır. Ayrıca araştırmanın güvenilirliği için kavramsal çerçeveye sadık kalınmış, elde edilen bulgular katılımcıların doğrudan alıntlarıyla desteklenmiştir. Araştırmada, bulguların verilmesi sürecinde görüşme yapılan her öğrencinin ismi kodlanarak kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular iki aşamada verilmiştir. Birinci aşamada öğrenci görüşlerine yer verilmiş, ikinci aşamada ise öğretim elemanı görüşlerine yer verilmiştir. Birinci aşama çerçevesinde öğrenci görüşlerine dayalı olarak öne çıkan temalar ‘Sanatın Gerçek Yaşama Aktarılması’, ‘Temel Tasarım İlkeleri Farkındalığı’, ‘İlişkilendirme Problemleri ve Alanlara Yönelik Kalıp Yargılar’, ‘Sanat Eleştirisinde Değerlendirme ve Düşünsel Boyut’, ‘Disiplinler Arasında Kurulan İlişkiler’ olmak üzere toplam beş ana tema belirlenmiştir. Bulgular tablolar halinde verilmiş ve araştırmaya katılanların görüşlerinden bazıları doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

Sanatın Gerçek Yaşama Aktarılması

Öğrencilerin sanat eleştirisi ve anasanat uygulamaları arasındaki ilişkiyi nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla sanat eleştirisi kavramına yönelik düşünceleri sorulduğunda öğrenciler, genellikle sanat ve sanatın gerçek yaşama aktarılması sürecini öne çıkardıkları dikkati çekmektedir. Bu görüşler “Sanatın Gerçek Yaşama Aktarılması” ana temasına dayalı “Sanat eleştirisinin gerçek yaşama aktarılması”, “Sanat eleştirisi üretim alt boyutunu gerçek yaşam ile ilişkilendirme”, “Sanat eleştirisi değerlendirme alt boyutunu gerçek yaşam ile ilişkilendirme” ve “Gerçek yaşamın sanatsal sürece aktarılması” alt temaları çerçevesinde ele alınmıştır:

Tablo 1. Sanatın Gerçek Yaşama Aktarılması Teması

Sanat eleştirisinin gerçek yaşama aktarılması
Sanat eleştirisi üretim alt boyutunu gerçek yaşam ile ilişkilendirme
Gerçek yaşamın sanatsal sürece aktarılması
Sanat eleştirisi değerlendirme alt boyutunu gerçek yaşam ile ilişkilendirme

Öğrenciler “Bir öğrenme alanı olarak sanat eleştirisine yönelik yorumların nelerdir?” sorusuna sanatın gerçek yaşam ile ilişkilendirmesi sürecini öne çıkaran görüşler bildirmişlerdir. “Sanat eleştirisinin gerçek yaşama aktarılması” alt temasına ilişkin öğrenci A şunları ifade etmiştir:

“...herkesin alması gereken bir ders olduğunu düşünüyorum, çünkü sanatsal her şeyle karşılaşıyoruz gün içerisinde. Görmek istediğimiz zaman ya da karşımıza çıktığı zaman yorumlayabilmek için sanat eleştirisi dersini kesinlikle herkesin öğrenmesi gereken bir alan olduğunu düşünüyorum.”

Öğrenci Sanat Eleştirisi dersini herkesin alması gereken bir ders olarak görmekte ve hayatının geniş bir bölümünü sanatsal öğelerle karşılaşma alanı olarak adlandırmaktadır. Bunları yorumlayabilmenin önemli olduğunu belirterek günlük yaşam içerisinde karşılaşabileceği ve gerçek yaşama aktarılmış sanatsal uzantılar üzerine yorum yapmıştır. Bu temayla ilgili olarak Ö5 kodlu öğrenci ise görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir: “...sanat eleştirisi dersinde biz bir eseri inceledik ama bu eleştiri günlük hayatta veya sosyal yaşamımızda da her şekilde bir olaya bile nasıl baktığımızı değiştirdi. Bir eser inceler gibi bir olayı yorumlayabildim”.

“Sanat eleştirisi üretim alt boyutunu gerçek yaşam ile ilişkilendirme” alt temasına ilişkin Ö4 kodlu öğrenci “İçerik olarak hoşuma giden, beğendiğim şeyleri, hayatıma yansıttığım şeyleri katmaya çalışırım, resmime de çalışmalarına da.” ifadelerini kullanmıştır. Ö5 kodlu öğrencinin ifadesi ise şu şekildedir: “... yapmak istediğim çalışmayla duygusal bir bağlantı olup olmamasına da dikkat ederim. Yani mesela kendi yaşamımdan veya kendi hayatımdan esintiler gördüğüm bir çalışmayı daha istekli yaparım.” Öğrenci, yaşamıyla özdeşleştirebildiği çalışmalara karşı olumlu yönde eğilimini vurgularken; kendini zorlayarak yaptığı çalışmaların verimli olmadığını ifade etmektedir. Bu tema başlığı altında Ö1 kodlu öğrenci görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

"Kendi çalışmalarımı oluştururken konuya bakarım, yaşanmışlığa bakarım. Mesela atlar genelde çok tercih edilen bir konudur. Bu, hayvanın asaletinden, duruşundan kaynaklanır ama bende sadece duruşu ve asaleti değil, yaşanmışlıkları da vardır. Günlük yaşantıdan, kültürel mirastan, çevremde gördüğüm, bana hissettirdiği duygulardan, yani bunlara bakarım."

Gerçek yaşamın sanatsal sürece aktarılması" alt temasına ilişkin Ö3 kodlu öğrencisinin ise görüşleri şunlardır:

"...herhangi bir müzeye gittiğimde...önemsenmemiş şeylerin döneminden yıllar sonra biricikleşmesi ile bir müzeye bir sanat eseri olarak koyulduğunu görüyorum. Benim dönemimde de kendi gördüğüm kendi kullandığım malzemeleri aslında elli yıl sonrasına gütmeye gerek kalmadan bir sanat formuna çevirmeye çalışıyorum."

Öğrenci çalışma sürecini müzelerde yapmış olduğu analizlerle oluşturduğuna vurgu yaparken sanatın, sanat eserinin ve sıradan objelerin değerini sorgulayarak geçmiş ve günümüz ile bağlantı kurmuştur. Ayrıca öğrencinin sorgulamasına dayalı olarak sıradan nesnelerin ve günlük hayatın detaylarının sanatsal yansıtma sürecinde önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu önemin kendi çalışmalarına da rehberlik ettiği söylenebilir. Bu bağlamda sanat eleştirisi çerçevesinde modernleşme sürecinin bir uzantısı olarak, alışılmadık konu içeriklerinin de yorumlanması ve üretim sürecine yansıtılması öne çıkmaktadır.

"Sanat eleştirisi değerlendirme alt boyutunu gerçek yaşam ile ilişkilendirme" alt temasına ilişkin Ö4 kodlu öğrenci "...mesela arkadaşımın yaptığı çalışmaya baktığımda kullandığı imgelere bakıyorum. Daha çok sevdiği imgeleri, hayatında olan şeyleri çalışmalarına yansıtmaya çalışıyor..." cümleleri ile arkadaşının sevdiği renkleri ya da yaşantısını resme yansıttığını ifade ederek aslında sanat eleştirisine dayalı değerlendirme boyutunu gerçek yaşam ile ilişkilendirerek arkadaşının çalışmasını yorumlamaktadır.

İlişkilendirme Problemleri ve Alanlara Yönelik Kalıp Yargılar

Öğrencilerin bir kısmının ilişkilendirme problemleri ve akademik alanda yetersizliklerinin olduğu gözlenmiştir. Bu çerçevede bir tema oluşturulmuş ve benzer temalar alt metin olarak tanımlanmıştır.

Tablo 2. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin İlişkilendirme Problemleri ve Alanlara Yönelik Kalıp Yargılarına İlişkin Temalar

Sanat Eleştirisi Algısına İlişkin Problem

Sanat Eleştirisi ve Atölye Derslerini İlişkilendirme Problemi

Sanat Eleştirisi Bağlamlarına Yönelik Önyargı

Öğrenciler "Sanat eleştirisi dersini eleştirel düşünme açısından nasıl yorumlarsın?" ve "Akranlarının çalışmalarını eleştirirken neye dikkat ediyorsun?" sorusuna yaşadıkları çelişkilere dayalı olarak cevaplar vermişlerdir. "Sanat Eleştirisi Algısına İlişkin Problem" alt temasına ilişkin olarak Ö1 kodlu öğrenci şunları ifade etmiştir:

"Eleştirel düşünme açısından kendi görüşüme çok fazla şey katmadı ama bir sanatçının eserine baktığım zaman kendi kafamda bağlamsal sorular sormama biraz daha yardımcı oldu. En azından ikilik yaşamadım. Bazı şeyleri daha net algılamamı, daha net sorular sormamı sağladı...sanat eleştirisi dersini eleştirel bir bakış açısıyla aslında işlendiğini düşünmüyorum. Daha çok analiz yöntemi ile ilişkilendiriyorum...çok fazla eleştirel olarak kendi düşüncelerimizi açığa vuramıyoruz ama daha çok hangi imge veya mesela burada ne anlatmak istemiştir gibisinden imgelerin alt metinlerini açıklıyoruz...sanat eleştirisi dersi uygulama konusunda çok da bana bir şeyler katmadı ama düşünsel anlamda, ifade anlamında beni bir adım öteye götürdüğümü söyleyebilirim."

Ö1 kodlu öğrenci eleştirel düşünme açısından sanat eleştirisinin kuramsal temeller çerçevesinde esere bakış açısını değiştirdiğini ancak eserin öznel yorumlanmasına dayalı olarak kendini ifade etme sürecinde kimi sınırlılıklar yaşadığını vurgulamaktadır. Bu noktada yaşadığı çelişki Sanat Eleştirisi kavramının algılanması sürecinde yaşadığı problemi öne çıkarmaktadır. Ayrıca söz konusu öğrencinin kuramsal süreç içerisinde uygulamaya yönelik beklentisi de dikkati çekmektedir. Bu da "Sanat Eleştirisi" kavramına ilişkin algı problemini öne çıkarmaktadır. Bu konuda Ö2 kodlu öğrenci ise "...akranlarım arasında yaş olarak arada çok bir fark olmadığı için olumlu ve olumsuz yönlerden bahsederken üslup çok önemli, kırıcı olabilir veya yanlış bir şey söyleyebilirsin...yani genel olarak eleştirel yaklaşımı sevmiyorum. Yani akranlarım kısmında çok fazla eleştirel takılmayı sevmiyorum. Yani eleştiriye çok olumlu bakmıyorum." ifadesinde sanat eleştirisi ile öznel bağlamda eleştirilmeyi birbirine karıştırdığı algısını ortaya koymaktadır. Bu ifadeler de "Sanat Eleştirisi" kavramına ilişkin algıda yaşanan problemi öne çıkarmaktadır.

"Sanat Eleştirisi ve Atölye Derslerini İlişkilendirme Problemi" alt temasına ilişkin Ö2, görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Sanat Eleştirisi dersi eleştirel bakış açısı kazandırdı fakat resimlerime çok yansıtmadım. Yine eleştirel bir şekilde yapıyorum kendimce...Sanat elemanlarının nasıl kullanıldığı aslında sanat eleştirisinde işlediğimiz konulardan. Bahsettiğim gibi resim yaparken dengeye daha çok dikkat ediyorum. Renk beni çok etkiliyor. Hangi renkler kullanılmış. Ne kadar kullanılmış. Yani o şekilde bakıyorum."

Ö2 kendi çalışmalarını oluştururken eleştirel yaklaşmasına rağmen, sanat eleştirisini çalışmaları ile ilişkilendirme sürecini tam olarak ifade edememektedir.

"Sanat Eleştirisi Bağlamlarına Yönelik Önyargı" alt temasına ilişkin olarak öğrenci Ö3 Sanat Eleştirisi çerçevesinde soyut sanatı yorumlamaktadır; "...soyut resim yapmak gerçekten düşünsel anlamda kendini çok besledikten sonra ya da biçimle çok haşır neşir olduktan yıllarca resim yaptıktan sonra ortaya gelen bir doğal süreç...o yüzden çok fazla akranlarımda bunu görmeyi istemiyorum açıkçası.". Öğrencilerden Ö3'ün yorumları incelendiğinde soyut sanatın yoğun bir bilgi sürecinden sonra yapılması gerektiğine ilişkin bir önyargı dikkati çeker. Soyut alanı sanatsal üretim sürecinin son aşamalarından biri olarak nitelemekte ve öğrencilerin öncelikle akademik geleneğin sunmuş olduğu kurallarla resim yapması gerektiğini belirterek kalıp bir yargıda bulunmaktadır. Aynı öğrenci "Çizgi, oran-orantı yine her zamanki gibi akademik unsurlara dikkat ederim. Mesela soyut bir işe yorum yapmam veya non-figüratif bir işe yorum yapmam." diyerek çizgi, oran-orantı gibi unsurları soyut bir çalışmada göremeyeceğini düşünerek bu alana yönelik kalıp bir yargıda bulunmuştur. Sanat eleştirisi bağlamı içerisindeki kavramlara yönelik önyargılı yaklaşımlar çoğu zaman sanat eleştirisinin uygulama sürecine yansıtılmasına bir engel teşkil etmektedir.

Sanat Eleştirisi Bağlamında Temel Tasarım Öğeleri ve İlkelerine İlişkin Farkındalık

Öğrencilerin tamamının Sanat Eleştirisine dayalı olarak tasarım sürecini yorumlarken temel tasarım öğeleri ve ilkeleri farkındalıklarının olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3. Sanat Eleştirisi Bağlamında Temel Tasarım İlkeleri Farkındalığı

Temel Tasarım Öge ve İlkelerinin Anlam Yaratma Sürecine İlişkin Farkındalık

Tasarım Sürecinde Temel Tasarım Öge ve İlkelerini Kullanmaya Yönelik Farkındalık

Sanat Eleştirisinde Temel Tasarım Öğeleri ve İlkelerini İşe Koşma Eğilimi

Öğrencilerin "Sanat eserlerinin anlamlarının keşfedilmesinde izleyicilere ipucu veren şeyler nelerdir?", "Akranlarının çalışmalarını eleştirirken neye dikkat ediyorsun?" ve "Sanat eleştirisi dersinin temel tasarım dersi ile ilişkisi hakkında ne düşünüyorsun?" sorularına vermiş olduğu cevaplarda temel tasarım öğeleri ve ilkelerine ilişkin farkındalıkları öne çıkmaktadır. Ayrıca farkındalıklarına dayalı olarak eleştirel bir bakış açısı ile tasarım sürecinde kullanabildikleri gözlenmiştir. "Temel Tasarım Öge ve İlkelerinin Anlam Yaratma Sürecine İlişkin Farkındalık" alt temasına ilişkin öğrenci Ö4, "Temel tasarım öğelerinin resmin anlamı, çalışmanın anlamını değiştireceğini o kadar bilmiyorduk." diyerek dersin anlamla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ö3 kodlu öğrenci ise görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

"Bundan sonrasında mesela bu sanat eleştirisi dersinden sonra yaptığım resimlerde daha çok dikkat etmeye çalıştım...Düşünsel anlamın dışına çıktığım zaman, yani mesela incelediğim sanat eserinde kullanılan çizgiler, renkler, sanatçının renk paleti gibi temel tasarım öge ve ilkelerini inceledikten sonra kendi eserimde de kullandım. Örneğin altın oran ya da fotoğrafı dokuz kareye bölme gibi yöntemleri kendi eserlerimde de kullandım ve resimlerimi ona göre yaptım".

Öğrencinin görüşlerine dayalı olarak temel tasarım ve öğelerinin kullanılması ve anlam yaratmada işe koşulmasına ilişkin farkındalık öne çıkar. Aslında sanat eleştirisinin kompozisyon yöntemine dayalı imaj analizi sürecinde öne çıkan tasarım öğeleri ve ilkelerinin uygulama sürecine yansıtılması da öğrencinin görüşleri çerçevesinde dikkati çekmektedir. Ayrıca sanat eleştirisinin kuramsal bağlamda temel sanat öğeleri ve ilkeleri ile ilgili boyutu atölye dersi öğretim elemanlarının da çoğunlukla öne çıkardığı bir boyuttur ve bu bağlamda bu boyuta ilişkin kuram ve uygulama arasında güçlü bir ilişki kurulduğu söylenebilir.

"Tasarım Sürecinde Temel Tasarım Öge ve İlkelerini Kullanmaya Yönelik Farkındalık" alt temasına ilişkin Ö4 "Kendi çalışmalarını oluştururken temel tasarım öğelerine dikkat ederim. Mesela renkleri kullanmada zıt renkler, yakın renkler bunları kullanmada dikkat ederim..." şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Ö5'in görüşleri ise şu şekildedir:

"Temel tasarım dersinde görmüş olduğum tüm ilkeleri bir eserde görebildim. Bir esere hangi yönlerden bakmak gerektiğini önce eser olarak tanıdım. Bir sanat eseri yaparken önce bunun ışık- gölgesini, rengini, kompozisyonunu belirleyerek o çalışmayı yapıyoruz. Daha sonra da bunu eleştirel yönden yaklaştığımızda o eseri ona göre değerlendiriyoruz."

Ö3 ise "Kendi çalışmalarımı oluştururken genellikle renk, birbirine yakın renk tonlarını bir arada kullanarak biçimsel düzen oluşturmayı." diyerek diğer öğrencilerle hemfikir olan ifadeler kullanmıştır. Bu görüşler doğrultusunda, öğrencilerin tasarım sürecini temel tasarım öğeleri ve ilkelerini işe koşmadaki farkındalıkları öne çıkar.

"Sanat Eleştirisinde Temel Tasarım Öğeleri ve İlkelerini İşe Koşma Eğilimi" alt temasına yönelik Ö5, "Akranlarımın eserlerini eleştirirken renk, ışık, gölgeye bunları doğru kullanıp kullanmadığına bakarım." diyerek eleştiri sürecinde tasarım öğeleri ve ilkelerini nasıl işe koştığına ilişkin görüşlerini ifade etmiştir. Ö6 kodlu öğrenci ise görüşlerini şöyle belirtmiştir:

"Tasarım öğelerini derste inceledik bir eser analizi yaparken, işte renk, ondan sonra kompozisyon, sonra ışık, gölge, bunları tek tek bir eserde inceliyorduk mesela. Bunlar da zaten temel tasarım dersinde ya da temel tasarım öğeleri çalışmalarında, dikkat ettiğimiz şeylerdi. Bunlar da direkt yapılmış olan usta ressamların bizden önceki çalışma yapan insanların eserlerini inceleyerek öğrenmemizi sağladı."

Öğrenci Ö6 sanat eleştirisinin tasarım öğeleri ve ilkelerine dayalı kompozisyon yöntemi çerçevesinde eserlerine nasıl yansıdığını vurgulamaktadır. Aynı zamanda atölye derslerinde de söz konusu yöntemin öne çıktığı boyutları sanat eleştirisi bağlamı ile nasıl yorumladığını da ifade etmektedir.

Ö4 kodlu öğrenci ise "Arkadaşımın yaptığı çalışmaya baktığımda teknik açıdan nasıl ilerliyor, nelere dikkat ederek yapıyor. Onlara bakıyorum. Yani teknik olarak bakarım önce, uygun yapmış mı, doğru yapmış mı, oran-orantıyı doğru kullanabilmiş mi, birlik-çokluk ilkesine dikkat etmiş mi?" diyerek diğer görüşlerde olduğu gibi tasarım öğeleri ve ilkelerini sanat eleştirisi bağlamında işe koşma eğilimine dikkati çekmektedir.

Sanat Eleştirisinde Değerlendirme ve Düşünsel Boyut

Öğrencilerin bir kısmının sanat eleştirisini düşünsel boyutla açıklayarak değerlendirmelerini eleştiri basamakları ile yaptıkları gözlemlenmiştir. Bu çerçevede bir tema oluşturulmuş ve benzer temalar alt başlık olarak tanımlanmıştır.

Tablo 4. Sanat Eleştirisinde Değerlendirme ve Düşünsel Boyutlar

Sanat Eleştirisinde Düşünsel Boyut

Sanat Eleştirisinde Çok Yönlü Bakış

Sanat Eleştirisine İlişkin Değerlendirmede Objektif ve Sübjektif Bakış

"Sanat Eleştirisinde Düşünsel Boyut" alt temasına ilişkin Ö4, "Mesela bir şeye bakınca onu yüzeysel olarak görüyorsun, bu dersti aldıktan sonra daha derinlemesine inceleyebiliyoruz. Sanatçı burada ne anlatmak istemiş, bize neyi ifade etmek istiyor gibi sorularla daha detaylı düşünme şansım oldu." diyerek dersin derinlemesine düşünmeye yönelik etkisinin olduğunu ve bakış açısını derinleştirdiğini ifade etmiştir. Bu alt temaya ilişkin Ö6 kodlu öğrenci ise "...dediğim gibi yol gösteriyor bize ve bağlantı kurabiliyoruz ya da belki hiç aklımızda yokken farklı şekilde düşünmemizi sağlıyor. Görmediğimiz şeyi belki de görmemizi sağlıyor." şeklinde ifade ederek dersin daha önce fark etmediği bağlamlar ile derinlemesine düşünmeye yönlendirdiğini ifade etmektedir.

"Sanat Eleştirisinde Çoklu Bakış" alt başlığına ilişkin Ö7, "Sanat eleştirisi dediğimiz mevzuda kesin bir çizgi yok. O yüzden kesin, net çizgiler her zaman koyamıyoruz. Koysak da çok nadir koyuluyor ama en azından bir şekil vermek, ne olabilir sorusunu cevaplıyor." diyerek sanat eleştirisinin kesin bir sınırının olmadığını vurgulamaktadır. Ö6 kodlu öğrenci de "...bir eser analizi yapılırken işte toplumsal açıdan, sanat tarihsel açıdan, teknik açıdan yani farklı açılardan değerlendiriliyor." ifadeleri ile Sanat Eleştirisinin değerlendirme sürecinin çok yönlü boyutuna dikkati çekmektedir.

"Sanat Eleştirisine İlişkin Değerlendirmede Objektif ve Sübjektif Bakış" alt temasına ilişkin Ö5, "Değerlendirmede çalışmayı yapan kişinin tekniğinden tutun, vermek istediği konuya veya anlatmak istediği mesaja; çalışmanın içerisine koyduğu her hangi bir figüre ya da objeye dayalı olarak bile bir anlam çıkarabiliriz. Değerlendirme senin eserine nasıl baktığınla alakalıdır. Ben ışık-gölgesinden bir şeyler yorumlamaya çalışırım, sen renk tonlarından bir şeyler yaparak o eseri yorumlamaya çalışırsın." diyerek sübjektif bir değerlendirmeye dikkat çekmektedir. Ö6 kodlu öğrencinin ifadesi ise şu şekildedir:

"Bir resme bakarken ya da sanatçının eserine, önce sanatçının hayatına bakmayız. Önce tamamen dışarıdan bir göz olarak bakarız. Teknik olarak gördüğümüz imgelere, renklere işte konuyu ele alış biçimine, konusuna bakarız. Ondan sonra eseri oluşturan kişinin hayatına bakarız. İşte yaşadığı döneme, yaşadığı dönemki diğer çalışmalara bakıp ilişkilendirebiliriz. Bunlarla ipucu bulabilir."

Öğrenci, Feldman'ın düzenlemiş olduğu basamaklara dikkat çekmekte ve daha düzenli, objektif bir değerlendirmeden bahsetmektedir.

Sanat Eleştirisinin Disiplinler Arasında Kurduğu İlişkiler

Öğrencilere sorulan "Sanat eleştirisi dersinin temel tasarım dersi ile ilişkisini nasıl buluyorsun?" ve "Sanat eleştirisi dersinde eser analizleri süresince yapmış olduğun sorgulamayı bireysel çalışmalarına yansıtma konusunda ne düşünüyorsun?" sorularına, öğrencilerin büyük çoğunluğu Sanat Eleştirisi, Temel Tasarım ve Anasanat Atölye derslerini ilişkilendirerek cevap vermişlerdir.

Tablo 5. Sanat Eleştirisinin Disiplinler Arasında Kurdukları İlişkiler

Sanat Eleştirisi ve Temel Tasarım İlişkisi

Sanat Eleştirisi ve Anasanat Atölye Dersleri İlişkisi

"Sanat Eleştirisi ve Temel Tasarım İlişkisi" alt temasını yönelik Ö7, "Temel tasarım dersinde sanatın temelini öğreniyoruz. Temel öğeleri nasıl yerleştiririz, nasıl kullanırız öğreniyoruz. Eleştiri boyutu bunun içindeki anlam daha çok. Yani birisi daha çok pratikte nasıl yapıları birisi bunun içine ne anlam yüklediğimizi araştırıyor." diyerek iki alan arasında ilişki kurmaktadır. Ö4 kodlu öğrenci de "sanat eleştirisini aldıktan sonra temel tasarımda öğrendiklerimiz daha etkili oldu" ifadelerinde bulunmuştur. Ö5 de "Temel tasarım dersinde görmüş olduğum tüm ilkeleri, tüm unsurları bir eserde görebildim." diyerek sanat eleştirisi ile temel tasarım arasında ilişki kurmaktadır.

"Sanat Eleştirisi ve Anasanat Atölye Derslerini İlişkisi" alt temasına ilişkin Ö7 kodlu öğrenci, "Kesin dikkat ettiğim bir şey yok ama yani yine daha çok sanat eleştirisinde öğretilen daha çok temel tasarım eleştiride öğelerine dikkat ediyorum. İşte renk uyumudur. Kompozisyon kuralları, o tarz şeylere dikkat etmeye çalışıyorum." demekte; Ö6, "Sanat eleştirisi dersinde farklı çalışmalarını anlamamızı sağlıyor. Kendi çalışmamızı da anlatmak istediğimiz konuyu ya da işte yapıp yaptığımız resimdeki tekniği işte nasıl yapmamız gerektiği konusunda katkısı oldu" demekte; Ö3, "...kendi yaptığımız resimlerde de sanat eleştirisinde öğrendiğim şeylere dikkat eder oldum açıkçası, nerde nasıl imge kullanmalıyım ya da bu resmi kullanırsam bunu kullanırsam nasıl bir imgeye dönüştür. Karşıdaki nasıl yorumlar, yorumlaması gerekir mi? Bunları kazandığımı düşünüyorum" şeklinde görüşlerini ifade etmektedir. Öğrenciler çalışmalarında Sanat Eleştirisi dersini Anasanat Atölye dersleri ile ilişkilendirmişler ve kendi çalışmalarında etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Sanat Eleştirisinin Kapsamı

Araştırma sürecinin ikinci aşamasında görüşme yapılan öğretim elemanlarının görüşleri çerçevesinde öne çıkan ana tema ve alt temalar şu doğrultuda oluşmuştur: "Sanat Eleştirisi Kapsamı" ana temasına dayalı "Sanat Eleştirisi Algısı", "Sanat Eleştirisinin Sanatsal Bakış Açısını Dönüştürme Boyutu", "Sanat Eleştirisinin Disiplinlerarası Boyutu", "Sanat Eleştirisinin Sosyo-kültürel Boyutu", "Sanat Eleştirisi ve Sanatsal Sorgulama İlişkisi", "Sanat Eleştirisi ve Sanat Terminolojisi İlişkisi".

Tablo 6. Sanat Eleştirisi Kapsamı

Sanat Eleştirisi Algısı

Sanat Eleştirisinin Sanatsal Bakış Açısını Dönüştürme Boyutu

Sanat Eleştirisinin Disiplinlerarası Boyutu

Sanat Eleştirisinin Sosyo-kültürel Boyutu

Sanat Eleştirisi ve Sanatsal Sorgulama İlişkisi

Sanat Eleştirisi ve Sanat Terminolojisi İlişkisi

"Sanat Eleştirisi Kapsamı" ana temasına dayalı "Sanat Eleştirisi Algısı" alt teması çerçevesinde görüş belirten anasanat öğretim elemanlarından A1 Sanat eleştirisini öğrencilerin nasıl yorumladığına vurgu yapmakta ve bu noktada Sanat Eleştirisi algısındaki yanlış oluşuma dikkat çekmektedir:

"...atölyenin içinde sanat eleştirisi nasıl gidiyorsa bakacaksa burada da zayıfız...ben 14 yıldır atölye dersi veriyorum. Öğrencilerimin ciddi ciddi oturup kendi işlerini eleştirdiğini çok nadir gördüm. Genellikle bir otorite

olarak, o da alışkanlıktan dolayı öğretmeni otoritere olarak görüp, öğretmen ne derse doğrudur gibi bir yaklaşımdalar. Bu da verimsiz bir yaklaşımdır."

Ayrıca A1'in görüşlerine dayalı olarak öğrencilerin sanat eleştirisini öğretim üyesinin kendisini eleştirmesi olarak algılaması boyutu öne çıkmaktadır. Öğretim elemanlarının beklediği sanat eleştirisine dayalı öznel değerlendirme çerçevesinin öğrenci açısından algılanışı ve yansıtılmasında problemler dikkati çekmektedir.

"Sanat Eleştirisi Kapsamı" çerçevesindeki "Sanat Eleştirisinin Sanatsal Bakış Açısını Dönüştürme Boyutu" alt temasına dayalı öğretim elemanı görüşleri sorgulandığında öğretim elemanlarından A2 sanat eleştirisinin öğrencinin sanatsal aktarım ve yorumlamalardaki bakış açısına yansımaları öne çıkarmakta ve sanatsal aktarım sürecindeki gelişmeye dikkati çekmektedir.

"Sanat Eleştirisinin kendi çalışmalarını da değiştiren ve geliştiren birtakım yansımaları olduğunu düşünüyorum. Yani bir sanatçıyı bazen çok iyi tanıyarak, onun tekniğini kavrayarak bundan etkilenip o tekniği kendi çalışmasında uygulayabiliyor".

Öğretim elemanlarından A2 "Sanat Eleştirisinin Disiplinlerarası Boyutu" alt teması çerçevesinde şu şekilde görüşlerini ifade etmektedir:

"...bir eseri anlamaya çalışırken bir tarihle ilişkilendirme, bir toplumsal olayla ilişkilendirme, eserlerle dönemler arasında bağ kurma dediğimiz kısımda pek çok disiplinden yararlanmak söz konusu; mesela diyelim ki biz öğrenciden toplumsal bakış açısına dayalı bir çözümleme yapmasını istediğimizde dönemi anlaması gerekiyor. Ya da bir psikanalitik çözümleme yapmak istediğimizde sanatçının hayat hikayesi, yaşam deneyimleri ve eseri arasında bağ kurması gerekiyor. Bunun için de pek çok disiplinden faydalanması gerekiyor."

A2'nin görüşlerine dayalı olarak Sanat Eleştirisinin birçok disiplinin bir arada işe koşulması ile kavramsal sorgulamaya zemin hazırladığını söylemek olanaklıdır. Bu çerçevede sanat eleştirisi farklı disiplinler bir araya geldiğinde birçok bağlam ile eserin sorgulanmasına olanak tanımaktadır.

"Sanat Eleştirisi Kapsamı" ana temasına dayalı "Sanat Eleştirisinin Sosyo-Kültürel Boyutu" alt temasına dayalı olarak A2 Sanat Eleştirisinin eleştirel bağlamda toplumsal bakış açısına dayalı sorgulama sürecine dikkati çekmekte ve Sosyo-kültürel bağlamda toplumsal yapıya ve yansımalarına dikkati çekmektedir.

"...bir sanatçının toplumsal bir konuyla kendi görsel dilini ilişkilendirmesini kavrayıp buradan yola çıkarak toplumsal konu ağırlıklı yansımalar/yorumlamalar yapabiliyor, bu nedenle anlamlandırmak için öncesinde araştırma yapmam gerekiyor gibi bir fikre bile kapılabilir. Hani kapılmasını da istiyoruz açıkçası. Bazı öğrenciler kaynağı alıyor ve hiç içselleştirmeden olduğu gibi karşı tarafa aktarıyor. Bazıları da gerçekten çözümleme yapıyor. Hatta literatürde kolay kolay bulamayacağı verilere kendisi ulaşabiliyor. Ben dönemi araştırdım, dönemdeki bir nokta ile bu dönem arasında bir bağ kurdum hocam diyor ve kurgusal olmayan bir yansıtma kendi keşfettiği ve kendi düşüncesiyle ortaya koyduğu bir yorum ile verilere ulaşabiliyor. Yorum gücü, anlatım gücü geliştirebiliyor"

Aynı tema altında görüş ifade eden atölye öğretim elemanı A1 "...sanat tarihine baktığımız zaman resim çok farklı şekillerde değerlendirilmiş. Geçmişten günümüze kadar hep farklılaşmış. Bu da değişim dönüşüm içerisine girmiş. Herhangi bir sosyal değişim buna hemen etki etmiş. Bunun nedeni de sanatın yaşamın içinde olması ve bu durumun sanat eleştirisine yansımaları" şeklindeki görüşleri ile sosyo-kültürel yapıdaki değişim ve dönüşümlerin sanat sürecine ve bağlamında sanat eleştirisine yansımalarına vurgu yapmaktadır.

"Sanat Eleştirisi Kapsamı" ana temasına dayalı "Sanat Eleştirisi ve Sanatsal Sorgulama İlişkisi" alt teması çerçevesinde anasanat atölye öğretim elemanı A1 görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

"...diyelim ki öğrenci soyut dışavurumcu şeyler yapmaya çalışıyor ve belirli bir yolda yürüyor. O yürüdüğü yolun bana hatırlattığı bir ressam olabilir. Ben diyebilirim ki "şunun işlerine bir bak". Hatta bazen spesifik olarak bu adamın kadının, şu tarihte yaptığı şu resme bir bak bakalım. Senin şu anda uğraştığın problemin aynıysa ile uğraşmış onu nasıl çözmüş bir bak bakalım diyebilirim. Ancak belirli bir entelektüel birikimle, okumayla, buna meraklı olmakla gelen öğrenci çok az. Daha çok ya el becerisi ile geliyorlar. Ya da çok az kültürel birikim, yüksek sınav puanı ile geliyor öğrencilerimiz."

A1'in ifadelerinde sanatsal sorgulamanın özellikle sanat eleştirisine dayalı yorumlama boyutunun önemi öne çıkmaktadır. Ancak bu boyutun öğrenciler tarafından algılanışı ve yansıtılışının zayıflığına değinilmektedir. Bu noktada öğrencilerin sanat eleştirisinin sanatsal sorgulamaya dayalı kuramsal bağlamları çerçevesindeki yeterliklerinin zayıf olmasına ilişkin görüş dikkati çekmektedir.

"Sanat Eleştirisi Kapsamı" ana temasına dayalı "Sanat Eleştirisi ve Sanat Terminolojisi İlişkisi" alt temasına dayalı görüş ifade eden anasanat atölye öğretim elemanı A1 doğrudan ya da dolaylı yünden de olsa Sanat Eleştirisine ilişkin atölye etkileşimlerinde terminolojik bağlamda sanat kavramlarına ilişkin bir farkındalık oluştuğuna vurgu yapmaktadır:

"Bazen, gene çok nadiren, öğrenciler, kendi resim yapış mantığını anlamak için okuma yapıyorlar. Bunlar normalde, günlük hayatta kullanmadığımız kelimeleri kullanmaya başlıyorlar. Bazen de bu benim öğretmen olarak birtakım kavramları vurgulamamla da oluyor. Mesela diyelim ki ritim. Hemen hemen görsel sanatların her alanında, müzikte de olduğu gibi bir kavram var. Bu ritim kavramında ben bahsettiğim zaman öğrencinin kelime haznesine bu girmiş oluyor. Dolayısıyla başka yerde bunu transfer edebilir...örneğin öğrencinin arkadaşının resmine bakarken, bak burada bir ritim oluşmuş ama burada birden kesiliyor. Bence bunun devam etmesi senin çalışman için daha iyi olacak, gibi bir yorum yapabildiğini gördüm ben."

Öğretim elemanlarından A2 ise "Özellikle kavram gelişimi anlamında sanat eleştirisi dersi önemli. Temel tasarım ya da atölyelerde çok kullanılan terimleri ve gerçek karşılıklarını ve bu terimleri kullanarak bir sanat eserini nasıl analiz edebileceklerini öğretmeye çalışıyoruz." ifadeleriyle Sanat Eleştirisinin sanat terminolojisine ilişkin kazanımlarına dikkat çekmektedir.

Sanat Eleştirisi Uygulamalarına İlişkin Öneriler Boyutu

Öğretim elemanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde öne çıkan bir başka ana tema "Sanat Eleştirisi Uygulamaları"dır. Bu çerçevede oluşan alt temalar ise şu şekildedir: "Müze Oyunu Yaklaşımı", "İmaj Analiz Yaklaşımlarını Sorgulama", "Alanyazın Taramasına Dayalı Sorgulama".

Tablo7. Sanat Eleştirisi Uygulamaları

Müze Oyunu Yaklaşımı

İmaj Analiz Yaklaşımlarını Sorgulama

Alanyazın Taramasına Dayalı Sorgulama

"Sanat Eleştirisi uygulamaları" ana temasına dayalı "Müze Oyunu Yaklaşımı" alt teması çerçevesinde görüş ifade eden A2 "Sanat eleştirisi basamaklarını müze oyununa dönüştürdüm. Ve böylece öğrenciler daha iyi öğrendiler. Betimleme nedir?, Çözümleme nedir?, Yorumlama nedir? onu algıladılar ya da bulmacayla plastik çözümleme yaptılar. Bulmaca şeklinde olunca oturup cevapları bulmak için kendi aralarında tartıştılar." şeklindeki ifadeleriyle öğrencilerin sanat eleştirisi bağlamındaki öğrenmelerinin nitelikli hale gelmesi çerçevesinde benimsediği farklı yaklaşımlara dikkat çekmektedir.

"Sanat Eleştirisi uygulamaları" ana temasına dayalı "İmaj Analiz Yaklaşımlarını Sorgulama" alt teması çerçevesinde de görüş ifade eden A2 "Ben örnek analiz yapıyorum. Ya da sadece kendi analizimi değil, yapılmış başka analizleri ve eleştiriler türlerini de öğretiyorum. Bakın mesela psikanalitik eleştiriler böyledir, psikanalitik eleştirinin metninden size kısa bir şey gösteriyorum, diyorum. Ya da ikonografik çözümleme nasıl yapılır, aşamalarında neler var? ...Böylece aslında bir resme nasıl bakarız ya da bir eseri nasıl yorumlarız, öncesinde nasıl çözümleme yapmışlar, buna dair örnekleri gördükçe o da kendi eserine nasıl bakması gerektiğini öğreniyor." şeklinde ifade ettiği görüşleri ile Sanat Eleştirisinin imaj analiz sürecine ilişkin farklı bakış açılarına dayalı kazanımlarına dikkat çekmektedir.

"Sanat Eleştirisi uygulamaları" ana teması kapsamında "Alanyazın Taramasına Dayalı Sorgulama" alt teması çerçevesinde görüş ifade eden anasanat atölye öğretim elemanı A1 Sanat Eleştirisi odaklı alanyazın uygulaması ve uygulamanın etkilerine dikkat çekmektedir:

"Ben bu görsel tasarım denilen olayı daha bütünsel olarak gördüğüm için kendi atölye dersimde zaten sanat eleştirisi var. Yani ben bu dönem ne yaptım mesela, bir tane çizelge yaptım. Bütün öğrencilerin isimleri var. Kütüphaneden her hafta kitap alacaksınız dedim. Aldıkları kitapları yazıyorlar. Yazarken de birbirlerinin aldıkları kitapları da görüyorlar. Bu yaptığım sanat eleştirisi midir? Evet sanat eleştirisidir. Çünkü aldıkları kitapların çoğu sanatçılar adına yazılmış kitaplar."

Ayrıca öğrencilerin Sanat Eleştirisine dayalı kuramsal yeterliklerinin geliştirilmesi gerekliliğine de vurgu yapmaktadır:

"Tamam öğrencinin eleştirisi yapabilmesi için analitik düşünmesi lazım, birazcık da eline fırçayı almış olması lazım. Ama yetmiyor. Yani kuram bilmiyor öğrencilerimiz. Öğretmenin, bunları öğrenin, demesi ile de olmuyor. Daha çok kitap okumayla, bu işlere meraklı olmayla, söyleşilere dinleyici olarak katılmayla, sergi metinlerini okumayla, katalogların önsözlerini okumayla, sanat dergilerini takip etmekle, sanat tarihine meraklı olmakla oluyor."

Atölye ve Sanat Eleştirisi Dersi İlişkisi

Öğretim elemanları ile gerçekleştirilen görüşmelerde öne çıkan bir diğer boyut "Atölye ve Sanat Eleştirisi Dersi İlişkisi" olmuştur. Bu ana tema çerçevesinde yapılan alt temalar şu şekildedir: "İlişki kurma sürecinde çekimser yaklaşım", "İlişki kurma sürecinin sınırlılıkları ve gerekliliği" ve "Atölye içi eleştirel sorgulama gerçekleştirme".

Tablo 8. Atölye ve Sanat Eleştirisi Dersi İlişkisi

İlişki kurma sürecinde çekimser yaklaşım

İlişki kurma sürecinin sınırlılıkları ve gerekliliği

Atölye içi eleştirel sorgulama gerçekleştirme

"İlişki kurma sürecinde çekimser yaklaşım" alt teması çerçevesinde öğretim elemanlarından A2 "Sanat Eleştirisi dersini verirken, ilk yıllarda içeriğini oluştururken pek çok hocaya danıştım. İçerikte ne olsun? Ne yapabilirim?" diye. Örneğin gösterebilimle ilgili öğrenciler çok zorlanıyordu ve bir hocamızın önerisi ile gösterebilim konusunu çıkartmayı uygun gördüm. Ancak çoğunlukla kimse kimsenin içeriğine karışmak istemiyor." cümleleri ile içerik yapılandırırken özellikle diğer hocalarla kurmak istediği iletişime değinmekte ancak bu noktada çok da içerik yapılandırması gerçekleştirilemediğini vurgulamaktadır. Ayrıca içerik oluşturma süreci dışında uygulamalı öğretim sürecinde Sanat Eleştirisinin uzantılarını yapılandırmaya ilişkin iletişim kurma sürecindeki çekincelerini de vurgulamaktadır:

"Öğrencilerin kendi sanatsal çalışmalarını analiz etmelerini isterim ya da müze dersinde sanatsal uygulamalar yaptırırım ya da yaptıkları eser analizi çalışmasının diğer derslere etkisini ve sanatsal çalışmalarına yansımalarını sorgularım. Bazen de yaşayan bir analiz çerçevesinde sanat eleştirisi sürecini müzelerde yapılandırırım. Ama bir hocanın atölyesini baz alsam ya da atölye çalışmalarınızla ilgili bir şey yapın desem ben de çekiniyorum yani hocalar tepki gösterir mi ya da eleştirel sorgulama yaparken atölye hocasının yerine geçiyormuş gibi olur muyum endişesi taşırım. Ayrıca atölye hocasının söyledikleri ile benim söylediklerim uyuyor mu tedirginliği yaşarım."

Bu durum kuram ve uygulamaya dayalı dersler arasındaki ilişkiselliğin yapılandırılması için öğretim elemanları arasındaki etkileşimin yeterince oluşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Aynı alt temaya ilişkin atölye öğretim elemanlarından A1 *"Sanat eleştirisi dersi hocasıyla, direkt sen sanat eleştirisi dersinde nasıl eleştiri yapıyorsun? Ne eleştiriler kullanıyorsun?, gibi bir konuşmamız hiç olmadı. Dolayısıyla, siz de atölyelerinizde öğrencilere bu konu ile ilgili bir öğretim verirseniz benim işim de kolaylaşır hem de sizin kolaylaşır, gibi bir iş birliğine gittiğimizi ben hatırlamıyorum. Belki başka hocalar gidiyordur ama ben öyle bir şeye gitmiyorum."* şeklindeki görüşleri ile yine kuramsal ve uygulamalı dersler arasındaki içerik süreçlerinin ilişkilendirilmesine dayalı bir iş birliğinin gerçekleştirilemediğine vurgu yapar.

"İlişki kurma sürecinin sınırlılıkları ve gerekliliği" alt temasına dayalı görüş ifade eden A3 aslında atölye ders öğretim elemanları arasında informal yolla da olsa bir etkileşim olduğunu vurgulamakta ama bu süreçte Sanat Eleştirisinin sınırlı bir ölçüde sürece yansıtıldığına vurgu yapmaktadır:

"Atölye ders içeriklerini değiştiriyoruz, dönüştürüyoruz. Bu sene atölye dersinde ikinci sınıflara şunu yaptırдыm, çok iyi sonuçlar oldu." Veya tam tersi ; " ben bu sene atölye öğrencilerime şöyle bir uygulama yaptırдыm. Sonuçlar istediğim gibi olmadı" şeklinde genel bir değerlendirme olmuyor ama günlük iletişim sürecinde mesleki bazı tartışmalarda karşılıklı fikir alışverişinde bulunuluyor. Örneğin; yetenek sınavı nasıl yapılacak? Sanat tarihi dersinde daha çok nelere vurgu yapılmalı? gibi konuları biz konuşuyoruz. Sanat eleştirisi dersi tabi biraz kıyıda köşede kalıyor."

A3 aynı alt tema çerçevesindeki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Aslında dersin öğreticisi olarak, bizim beklediğimiz diğer kuramsal derslerle uygulamalı derslerin aynı potada buluşturulabilmesi. Beklentilerimiz arasında bunlar var ama genellikle bu durumun öğrenciler açısından oluştuğunu zannetmiyorum. Biz elimizden geldiğince, tabi uygulamalı bir ders olmasına rağmen, teorik noktalara değiniyoruz. Hatta teorik noktalara dayalı öğrencilerle birebir konuşuyoruz. Yaptıkları çalışmalarını eleştiriyoruz. Bu anlamda da resmin biçimsel bağlamı ile birlikte plastik tarafına ve bununla birlikte de içerik dediğimiz daha düşünsel tarafına değiniyoruz. O düşünsel tarafın sanat eleştirisinde çok fazla karşılığı var. Önemli olan bir resmi yaparken sadece yeteneklerin sergilenmesi değil. Yansıtmacı bir anlayış sınırları içinden çıkması gerekir...O yüzden burada verilen dersler aslında eşgüdüm halinde götürülebilmeli. Kuramsal derslerle uygulamalı derslerin birbiri ile ne kadar örtüştüğü, başarı arıyorsak bunda aramamız gerekir. Yani içerik ile biçimin örtüşebilmesi. Biri diğerinin önüne geçmemeli. Biçim ön plana çıkabilir. İçerik ön plana çıkabilir. Ama bizim yapmamız gereken, Eğitim fakültesi resim-iş öğretmenliği bölümünde bunu birlikte götürmeye çalışmak. Ne kadar başarılı oluyoruz? Onu kendi gözlemlerimle söyleyeyim; maalesef öğrencilerin çok fazla okumadığı için istediğimiz yerde olduğunu düşünmüyoruz."

Öğretim elemanlarından A3 aslında hem kuramsal hem de uygulama bağlamında Sanat Eleştirisinin uzantılarının birbirine entegre edilmesine vurgu yapmaktadır. Bu vurgu her iki boyutu da dengelemeli ve öğrencinin daha sorgulayıcı bir bakış açısı ile sanat eğitimi sürecine dahil olmasını sağlamalıdır.

A3 yine aynı alt tema çerçevesinde özellikle atölye derslerinin ilişkiselliğinin gerekliliğini ise şu cümleler ile vurgulamaktadır:

"...birlikte planlama, hangi aşamada hangi ders verilebilir? Hangi konu verilir? Hangi malzeme tanıtılabilir? bunlara birlikte karar verilmiş olsa çok daha iyi olur. Bu yönde bir planlama öğrenci açısından iyi olur. Ayrıca hocalar olarak birbirimizden haberimizin olması önemli, farklılıklar elbette olacak ama ilkesel bazda bir şeye karar vermenin ben çok doğru olacağını düşünüyorum... eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitim bölümlerinde atölye derslerinde sanat eleştirisi çerçevesinde her zaman iki noktaya odaklanıyoruz Biri öğrencilerimize verdiğimiz plastik sanatlar eğitimi diğeri de sanat eğitimi. Yani diyoruz ki, evet daha iyi görsel tasarımlar yapabilmek için bu atölye derslerini açtık. Deneyin, uygulayın, sorgulayın doğrusunu bulun. Birbirinizi eleştirin, hocaya sorun, başka insanların yaptıklarına bakın, kitaplar okuyun. Burada güzel sanatlar fakültesinde verilen eğitimden başka bir şey yapmıyoruz mesela. İkinci yanı ise, biliyoruz ki bizim öğrencilerimiz ideal şartlarda sanat eğitimcisi olacaklar. Dolayısıyla ileride öğretmen oldukları zaman nasıl daha iyi öğretmenlik yapacaklarına dair bir sorgulama yapmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Yani öğrencilerle sınıf içerisindeki iletişimimiz, atölyedeki çeşitli pratik durumlarda önerdiğimiz çözümler, öğrencilere genel yaklaşımımız açısından yani ileride sanat eğitimcileri oldukları zaman acaba kendileri de benzer sorunlarla karşılaştıkları zaman nasıl çözecekler gibi farklı sorunlara dayalı olarak eleştirel sorgulayıcılık ve bakış açısı geliştirmesini bekliyoruz."

Kuramsal ve uygulamalı derslerin ilişkiselliğinin yanında uygulamalı dersler arasındaki ilişkiselliğin de gerekliliğine vurgu yapan öğretim elemanı A3 aynı zamanda verilen eğitimin plastik sanatlar ve sanat eğitimi boyutunu da öne çıkarmaktadır. Bu noktada da sanat eleştirisinin rolünün önemli olduğunu görüşlerinde ifade etmektedir. Yani plastik sanatlar eğitimi süreci içinde sanat eleştirisinin öznel ifade biçimi oluşturmadaki önemi öne çıkarken sanat eğitimi bağlamında sanat eleştirisinin eğitsel süreçlerle ilişkiselliği boyutu öne çıkmaktadır. Bu yönü ile sanat eleştirisi anasanat atölye dersleri içinde disiplinlerarası çok yönlü bir dinamik oluşturmaktadır.

Atölye öğretim elemanlarından A3 "Atölye içi eleştirel sorgulama gerçekleştirme" alt temasına dayalı olarak şu şekilde görüş ifade etmiştir:

"...Sanat Eleştirisinde hedefler önemli. Bir dil oluşturmaya çalışılmalıdır. Ben bunu ana sanat dersi için konuşuyorum. Görsel bir dil oluşturmalıdır. İzleyiciyle görsel bir dille konuşabilmek. Veya diğer sanatçı adayları ile görsel bir dille konuşabilmek önemli. Bunun için de biçimsel birtakım ilkelerimiz, öğelerimiz var. Bunlar bizim harflerimiz ve bunlardan oluşan bir cümle yapımız var. Onu çözmeden de bir şey söylemek mümkün olmuyor. Söylesen bile iletişim kuramazsın. O senin hayal ettiklerinle kalır. O yüzden bizim öğrencilerle birlikte bir dil ortaya koymamız gerekiyor. Onun adı da plastik dil. Plastik dili geliştirirsek ancak söyleyeceğimiz neyse onu söyleyebiliriz. Ya da hissettireceğimiz neyse onu hissettirebiliriz. Benim bu anlamdaki hedefim bu"

Bu çerçevede sanat eleştirisinin atölye içi eleştirel sorgulama bağlamında görsel dile yansımaları dikkati çeker. Yani bir başka deyişle sanat eleştirisi ve atölye dersleri arasında ilişki kurma sürecinin hedefleri arasında sanatsal ifade biçimine dayalı görsel dil oluşturmak öne çıkmaktadır.

Sonuç

Araştırma kapsamında sanat eleştirisi içerikli derslerin atölye dersleri ile etkileşimine dayalı olarak öğrenci görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmış ve bu bağlamda sanat eleştirisi derslerinin gerçek yaşamla ilişkisi çerçevesinde öğrencilerin büyük kısmının sanat eleştirisi dersinin kuramsal boyutu dışında sosyal hayatta da etkili olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Ayrıca öğrenciler tarafından sanat eleştirisi ve anasanat uygulamaları derslerinin ve bağlamlarının hayatta birebir ilişkili olan alanlar olduğu öğrenci görüşlerinde öne çıkmaktadır. Öğrenciler sanat eleştirisi kazanımlarına dayalı olarak akranlarının çalışmalarına ya da günlük yaşam içerisindeki bir durum, kavram, olay ya da nesneye de eleştirel bir gözle bakabilmekte olduklarını vurgulamışlardır. Bu noktada sanat eleştirisi ve uygulama alanları eleştirel ve yoruma dayalı düşünme becerilerinin geliştirilmesinde etkin bir rol oynayabilmekte olduğu söylenebilir.

Sanat eleştirisi içerikli dersler ile atölye dersleri etkileşimine ilişkin farklı görüşler dikkat çekmektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmı sanat eleştirisini anasanat dersleri ile ilişkilendirerek çalışmalarını bu doğrultuda yaptıklarını ifade etmelerine rağmen, küçük bir kısmının bu alanları ilişkilendirmediklerini belirtmeleridir. İlişkilendirme sorunu yaşayan öğrencilerin kimi sanat eleştirisi bağlamlarına vurgu yapmaları araştırmacıların öğrencilerin sanat eleştirisi farkındalıklarının sınırlılıkları bağlamında gözlemlediği bir durum olarak da dikkati çeker. Bu doğrultuda sanat eleştirisi farkındalığının oluşması öğrenciler açısından özellikle sanat uygulamaları ile ilişkilendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu durumda öğrencilerin eleştirel bakış açılarını geliştirerek alanlar arasında bilinçli ilişkilendirmeler yapabilecekleri düşünülmektedir (Barlas, 2010, s. 110). Ayrıca uygulama boyutunun eleştirel yapıyı eserlerinde yansıtabilecekleri bir zemin olduğundan bu derslerin planlanmasında, sanat eleştirisi dersi öğretim elemanı ile iş birliği içerisinde çalışılmalıdır. Sanat eleştirisi dersinin daha geniş bir alana yayılarak verilmesi gerekmektedir (Yıldız, 2012, s. 146).

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde ise Sanat Eleştirisinin disiplinlerarası boyutunun sürece olumlu yansıdığı vurgulanmıştır. Özellikle sanatsal anlatım ve kendini ifade boyutlarında sanat terminolojisine hakim olmak ve sanat tarihini ve kültürel mirası ilişkisel olarak sorgulamak, estetik bakış açısını çok yönlü analiz etmek gibi boyutlar ve bu bağlamdaki yeterlikler çerçevesindeki görüşler sanat eleştirisinin disiplinlerarası yönünü öne çıkarmaktadır. Dersin,

öğrencilerin eleştirel düşünce yapılarını geliştirme yolu ile sosyo-kültürel hayata yansıdığına ilişkin görüşler de öne çıkmaktadır. Öğretim elemanlarının derse yönelik önerileri kuramsal ve uygulamanın ilişkiselliğine dayalı olarak sanat eleştirisi ve atölye dersleri çerçevesinde öğrencinin aktif rol oynadığı çalışmalara yer verilmesi noktasında toplanmaktadır. Bu noktadan hareketle öğrenciler için sanat odaklı kuramsal ve kavramsal süreçleri, uygulama odaklı sorgulamaya yol açmak önem taşımaktadır. Ancak burada öğrencinin aktif bir rol oynayarak hareket etmesi gerekirken, öğretim üyelerinin de buna uygun zemin hazırlaması gerekmektedir.

Atölye ve Sanat eleştirisi ilişkisine dayalı olarak atölye dersi öğretim elemanlarının kendi atölyeleri içerisinde sanat eleştirisi odaklı süreçleri bireysel olarak yapılandırdıkları dikkat çekmektedir. Öğretim elemanlarının diğer öğretim elemanları ile planlı ve öğretim programının ilişkiselliği bağlamında formal olarak bir etkileşim kurmasalar da informal olarak ve günlük iletişim süreçlerinde de olsa dolaylı olarak etkileşim kurdukları söylenebilir. Bununla birlikte öğretim üyelerinin birbirleri ile ilişki kurmada çekimser yaklaşımlar sergiledikleri görülmüştür. Bu durumun nedeni farklı atölye ve kuramsal ders öğretim üyelerinin birbirlerinin alanlarına müdahale ediyormuş gibi görünme kaygısı yaşamaları olarak düşünülebilir. Bu çerçevede yine öğretim elemanlarının görüşlerine dayalı olarak kuramsal ve uygulamalı derslerin ilişkilendirilmesi sürecinin bireysel çabalar ile sürdüğü söylenebilir. Bu bireysel bakış açısı da kimi atölyeler arasında öğrencilerin dönem arasında geçiş yapabilmesi süreci düşündürdüğünde sürdürülebilir değildir. Çünkü öğrenci bir atölyede öğrenim görmeye başlamakta, dönem arasında öğretim elemanı değişikliği yaparak başka bir atölyeye geçebilmekte ve bir önceki atölye dinamiği içindeki birtakım noktalar diğer atölye dinamiği içinde daha farklı şekillenebilmektedir. Bu bağlamda atölye öğretim elemanlarının da ilişkisel bir süreç içinde olmaları ve özellikle kuramsal derslerin uygulama süreçleri ile ilişkilendirilmesi boyutunda iş birliğine gitmeleri önem taşımaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde sanat eleştirisinin öğrencilerin eleştirel bakış açılarını, yaratıcılıklarını desteklediği ve anasanat atölye derslerinde sorgulamaya dayalı daha nitelikli çalışmalar ortaya çıkarmada önemli rol oynadığı yönünde görüşler öne çıkmaktadır. Barlas (2010, s.109)'ın gerçekleştirmiş olduğu araştırmada sanat alanında ürün verirken, sadece teknik bilginin yeterli olacağını ve sadece uygulama alanının sanat ve sanat eğitimi için yeterli olacağını savunmanın günümüz sanat eğitimi içerisinde doğru bir düşünce olarak kabul edilemeyeceği yönündeki bulgular sanat eleştirisinin atölye dersleri ile ilişkilendirilmesinin öğrenci açısından çok yönlülüğe zemin hazırlayacağına ilişkin araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Benzer şekilde sanat eleştirisi ile desteklenmiş Özgün Baskı resim derslerine ilişkin yöntemsel yaklaşım çerçevesinde öğrenci görüşlerinin belirlendiği ve Yıldız (2019) tarafından gerçekleştirilmiş bir başka çalışmada sanat eleştirisinin çok yönlülüğü çerçevesinde derse yönelik ilgi, katılım ve kalıcılık boyutlarının olumlu yönde geliştiği vurgulanmıştır. Bu bulgular araştırmada öğrencilerin vurguladığı düşünsel boyutu zenginleştirme ve çok yönlü bakış açısı kazandırmaya dayalı görüşleri ile örtüşmektedir.

Sanat eleştirisine dayalı olarak öğrencinin sorgulamalar yapması temel olarak hem kendini ifade ediş biçimi hem de ortaya koyduğu eseri üzerinde çok yönlü olarak düşünmesine zemin hazırlamaktadır. Ayrıntılı olarak değerlendirmeler yapan ve ilişkisel olarak sanatsal süreç ve ürünleri karşılaştıran öğrenciler söz konusu olduğunda atölye sanatı ile sanat eleştirisi arasındaki ilişkiselliğin varlığı öne çıkmaktadır (Feldman, 1987).

Sanat eğitiminde öğrencilerin sorgulamalarına zemin hazırlayan sanat eleştirisi temelli süreçlerin yapılandırılması sanat eğitimi adına daha yenilikçi bir bakış açısı ortaya koymaktadır (Wilson, 1997). Sanatın sadece uygulama ile sınırlı kalamayacağı, kuramsal alan eğitiminin de en az uygulama alanı kadar önemli ve üzerinde ciddi bir şekilde durulması gereken bir konu olduğu şüphesiz günümüz sanat eğitimi içerisinde benimsenmiş ve kabul görmüştür. Bu anlamda sanat eleştirisi dersi ve atölye uygulamaları sanat eğitiminde ilişkisel alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynaklar

- Akkaya, T. (2014). *Yeni Sanat Eleştirisi Kuramı*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Aliçavuşoğlu, E. (2009). *Bauhaus Geleneği ve Günümüz Sanatına Yansımaları*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Alper, Y. (2008). *Freud'dan bugüne yaratıcı-sanatçı psikodinamiğine bakış*. Adana: e-Kitap.
- Asutay, B. (2018). Antik Yunan Kültürü, Aydınlanma ve Fin De Siecle (Yüzyıl Sonu) Üçgeninde Sanatçı Sorunsalı. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 11(55).
- Balci, F. (2013). *SANAT ELEŞTİRİSİNE GİRİŞ*. İstanbul: Kriter.
- Barlas, M. (2010, Mart). Resim-İş Öğretmenliği Öğrenci Çalışmalarının Disiplin Temelli Sanat Eğitimi Yöntemine Göre Sanat Eleştirisi Alanında Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.

- Barrett, T. (2014). *Sanatı Eleştirmek*. (G. Metin, Çev.) İstanbul: Hayalperest.
- Barrett, T. (2015). *Neden Bu Sanat? Çağdaş Sanatta Estetik ve Eleştiri*. (E. Ermert, Çev.) İstanbul: Hayalperest.
- Beyoğlu, A. ve Akyürek, M. (2017, Şubat). Resim Anasanat Atölye Dersi Öğrencilerinin Resimde Mekân Konusuna İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 139-158.
- Boydaş, N. (2007). *Sanat Eleştirisine Giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Bulat, S., Bulat, M., ve Aydın, B. (2014). Bauhause Tasarım Okulu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 105-120.
- Buyurgan, U. ve Buyurgan, S. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- Daşdağ, F. E. (2010). Sanat Eseri Eleştirisine Bir Örnek: Üçüncü Mevki Vagon. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 378-386.
- Erim, G. (2011). Temel Tasarım Dersinde Öğrencilerin Estetik Duyarlılıklarını ve Yaratıcılıklarını Geliştirme Üzerine Örnek Çalışma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 487-501.
- Erişti, S. D. (2014). Culture Perception of Art and Design Students Come in Turkey through International Erasmus Program (Uluslararası Erasmus Programı Çerçevesinde Türkiye'ye Gelen Sanat ve Tasarım Öğrencilerinin Türk Kültürü Algıları), *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, (4)2, 82-107.
- Eroğlu, Ö. (2016). *Bir Resme Nasıl Bakmalıyız* (2 b.). İstanbul: Tekhne Yayınları.
- Feldman, E. B. (1987). *Varieties of Visual Experience*. New York: Prentice-Hall
- Gerring, J. (2007). *Case study research: Principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Gökay, Y. (1998). Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemine Göre İlköğretim II. Basamağında Sanat Eleştirisinin Uygulanması ve Sonuçları. *Doktora Tezi*. Konya.
- Habermas, J. (1994). *Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje*. (N. Zeka, Çev.) İstanbul: Kıyı.
- Karabıyıkoglu Boduroğlu, S. (2010). Türk Sanat Eğitiminin Tarihsel Gelişimi Ve Bauhaus Ekolünün Türk Sanat Eğitimine Yansımaları. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karabulut, N., Karakuzu, M., ve Konca, Y. (2008). Sanat Eğitiminde Pedagojik Eleştiri Yöntemleri. *Güzel Sanatlar Enstitüsü*, (21), 87-111.
- Kıratlı, A. D., Türkcan, B., İlhan, A. Ç., Erişti, S. B., Coşkun, N., Yılmaz Gökay, M., ve Kurt, A. A. (2011). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. (S. D. Erişti, Ed.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem.
- Marshall, C. ve Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. New York: Sage.
- Mazlum, Ö., ve Ekmekçi, H. (2016). Görsel İletişim Tasarımı Eğitiminde Pedagojik Sanat Eleştirisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(47), 64-73.
- Mercin, L., ve Alakuş, O. (2005). Sanat Eleştirisi ve Pedagojik Eleştiri Yönteminin İncelenmesi. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(5).
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. USA: SAGE Publications.
- Özsoy, V. (2003). *Görsel Sanatlar Eğitimi: Resim-İş Eğitiminin Tarihsel ve Düşünsel Temelleri* (1 b.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Wilson, B. (1997). *The Quiet Evolution: Changing The Face of Arts Education*. Los Angeles: The Getty Education Institute for the Arts.
- Yazar, T., Aslan, T., ve Şener, S. (2014). Sanat Eğitimi Sorunu Olarak Ülkemizde İlk ve Ortaöğretim Kurumlarında Sanat Eğitimine Olan İlgisizliklerin Sebepleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(33(2)), 593-605.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, E. M. (2012, Ocak). Görsel Sanatlar Yetiştiren Kurumlarda Sanat Eleştirisi Disiplininin Baskiresim Derslerine Olan Etkisi. *Doktora Tezi*.

Yıldız, E. M. (2019). Sanat Eleştirisi Disiplininin Baskiresim Derslerine Olan Etkisine Yönelik Öğrenci Görüşleri, Ulakbilge, (7)32. DOI: 10.7816/ulakbilge-06-32-02

Yılmaz, M. (2013). *Modernden Postmoderne*. Ankara: Ütopya.

YÖK (2018) Resim-iş Öğretmenliği Lisans Programı.

https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Resim_Is_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf

(Erişim tarihi: 20.03.2020)

Bağlantılar:

Bağlantı 1: <https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/167/resim-is-ogretmenligi-programi/dersler> Erişim tarihi: 04.02.2020

Bağlantı 2: <https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/141767/temel-tasarim-i/ders-ogrenme-ciktilari> Erişim tarihi: 08.03.2020

Bağlantı 3: <https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/ders/141819/sanat-elestirisi/ders-ogrenme-ciktilari> Erişim tarihi: 20.03.2020

OPINIONS OF STUDENTS AND INSTRUCTORS REGARDING THE REFLECTION OF ART CRITICISM CLASSES ON THE STUDIO ART IMPLEMENTATION PROCESS

Art education process includes a theoretical and practice based holistic approach. The basis of the holistic approach is the integration of many theoretical infrastructures such as art history, art criticism, aesthetics, visual culture, interdisciplinary relations, multiculturalism based on the art discipline with practice-based process. Art education process in Turkey includes theory and practice-based interaction in general. However the students had some troubles to interact theory and practice. In this context, in this study, it is aimed to reveal students' views on the possible interactions between art criticism based content and studio art process, based on the interaction of theory and practice in the art education process. The research has been structured within the framework of a case study based on qualitative research method. The participants of the study are 7 students and 3 instructors who conduct art criticism and studio art classes at Anadolu University, Faculty of Education, Arts Education Department in the fall semester of the 2018-2019 academic year. Research data were collected by semi-structured interview method. Descriptive analysis was used to analyze the research data. The results obtained based on the findings of the research are as follows: It can be indicate that art criticism, which aims to develop students' critical perspectives on artistic processes, reflects positively on practice based fields. Students who develop artistic processes with a critical viewpoint can reflect themselves better. Based on the opinions of the instructors, it is emphasized that art criticism, which has an important place in the social lives of individuals, is important in raising individuals with high awareness. The difficulties that students encounter in the process of interconnecting art criticism and studio art classes is also an important point that emerges in the research results. The fact that students have awareness of art criticism as well as some prejudices and generalizations is also emphasized according to the research results.

Keywords: Art education, art criticism, major art studio, basic design